

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra Psychologie

Diplomová práce

Co všechno musím udělat, abych změnila zákon?

*Percepce demokracie v diskursu aktérů legislativního
procesu: schvalování tzv. protikuřáckého zákona*

Autorka: Bc. Lucie RADOVÁ

Vedoucí: PhDr. Ing. Petr KOKAISL, Ph.D.

© 2010 ČZU v Praze

!!!

**Místo této strany vložíte zadání diplomové práce.
(Do jedné vazby originál a do druhé kopii)**

!!!

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci *"Co všechno musím udělat abych prosadila zákon? Percepce demokracie v diskursu aktérů legislativního procesu: schvalování tzv. protikuřáckého zákona"* jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 8. dubna 2011 _____

Paulo Coelho v Alchymistovi říká: Když si něco opravdu moc přeješ, ale opravdu moc, celý vesmír se spojí a splní se ti to. Děkuji Vám, maminko a tatínku, že jste mým vesmírem. Bez Vaší podpory a trpělivosti bych nikdy nedosáhla svých cílů.

DaNku. Díky, že mi každý den ukazuješ , že vesmír je nekončený všemi směry.
Tys mou hvězdou jasnou:)

Co všechno musím udělat abych změnila zákon?

Percepce demokracie v diskursu aktérů legislativního procesu: schvalování tzv. protikuřáckého zákona

---

What everything I have to do to change a law?

Democracy in perception of participants in legislation process: the ratification of so called antismoking act

Souhrn

Cílem této práce je popsat českou demokracii v praxi a to na jednom konkrétním případě – prosazení zákona obsahující zákaz kouření v restauračních zařízeních. To je popsáno pomocí detailního zmapování jednání, mocenského postavení a vztahu k nástrojům přímé demokracie samotnými účastníky řízení. Cíl práce může být také velmi dobře vystižen otázkou, která je také v názvu této práce, co všechno musím udělat, abych změnila zákon?

Praktická část je zpracována na základě výsledků semi-strukturovaných rozhovorů s aktéry řízení – poslancem, lobbistou a zástupcem neziskové organizace prosazující zákon několik let. Výpovědi respondentů jsou zasazeny do kontextu zpráv českých sdělovacích prostředků. Metodologie výzkumu se opírá o kvalitativní přístup tzv. jednopřípadové studie. Zkoumaná jednopřípadová studie ukazuje, že v tomto případě nezáleží na použití zákonných i nezákonných nástrojů (prozatím). Ve volebním období 2006 – 2010 zákon prosazen nebyl, žádné z metod tedy nebyly pro toto období úspěšné.

Summary

The aim of this thesis is to describe Czech democracy in practice on one particular case - the enforcement of so called antismoking act. This is described by detailed mapping of acting, power position and relations between actor of this legislation process. The objective could be also well described with the question: What everything I have to do to change a law?

The practical part is drawn from the results of semi-structured interviews with the actors of the process – a politician, lobbyist and representative of the NGO. Statements made by respondents are also set in the context of Czech media reports. Research methodology is based on qualitative approach called onecase study. Investigated onecase study shows that in this case no legal instruments of democracy helped to enforce a law.

Klíčová slova: občanská společnost, (přímá) demokracie, občanská angažovanost, úroveň demokracie, zákon, kouření, legislativa,

Keywords: civil society, (direct) democracy, community involvement, level of democracy, law, smoking, legislation

OBSAH

1. SEZNAM OBRÁZKŮ.....	11
2. ÚVOD.....	12
3. CÍL PRÁCE.....	15
4. METODOLOGIE.....	16
4.1. Kvalitativní výzkum.....	16
4.2. Formulace problému a výzkumná otázka: vytváření případové studie.....	18
4.3. Zdůvodnění výběru.....	19
4.4. Pozadí návrhu zákona o zákazu kouření.....	20
4.5. Průběh výzkumu.....	22
4.5.1. „Slepé uličky“.....	23
4.6. Rozhovory - otázky.....	23
5. LITERÁRNÍ REŠERŠE.....	26
5.1. Problematika pojmu demokracie.....	26
5.2. Přímá demokracie.....	28
5.3. Demokracie v průběhu tisíciletí.....	28
5.4. Česká demokracie.....	29
5.4.1. Jak se k demokracii staví česká Ústava.....	29
5.4.2. Co všechno si můžeme dovolit v prosazování zákonů?.....	32
5.4.3. Lobbying.....	33
5.4.4. Práce v politické straně.....	35
5.4.5. Politický aktivismus.....	36
5.4.6. Referendum.....	39
5.4.7. Vnímání přímé demokracie v percepci politických stran v PSP ČR.....	40
5.4.8. Volby.....	41
5.4.9. Kdo je „můj poslanec“ aneb do jaké míry jsem zastoupena v Parlamentu?...	45
5.4.10. Média.....	46
6. ANALYTICKÁ ČÁST.....	48
6.1. Fakta a argumenty kolem zákazu kouření v restauračních zařízeních.....	49
6.1.1. Argumenty.....	52
6.2. Co všechno musím udělat, abych změnila zákon?.....	53
6.2.1. Oslov svého poslance! - v praxi.....	54

6.3.	Subjektivní vnímání řízení.....	54
6.4.	Percepce mocenské pozice, vazby a spolupráce s ostatními účastníky řízení	55
6.4.1.	Poslanci.....	57
6.4.2.	Lobbing.....	58
6.4.3.	Média	59
6.4.4.	Občanská sdružení	60
6.5.	Demokracie v percepci aktérů řízení	61
6.5.1.	Politická odpovědnost.....	61
6.5.2.	Občanská angažovanost.....	61
6.5.3.	Paradox zastupitelské demokracie	62
7.	ZÁVĚR.....	63
7.1.	Odpověď na hlavní výzkumnou otázku.....	67
8.	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	68
9.	TECHNICKÉ ÚDAJE	74
10.	PŘÍLOHY	75

1. SEZNAM OBRÁZKŮ

SEZNAM OBRÁZKŮ V TEXTU:

Obr. č. 1 – Výběr obrázků z www.google.com	13
Obr. č. 2 - Základní rozdělení demokracie podle J. Habermase	27
Obr. č. 3 - Faktory ovlivňující schválení zákona	33
Obr. č. 4 - Politický aktivismus v pojetí O. Císaře	38
Obr. č. 5 - Volební účast v Parlamentních volbách 1990 - 2010	41
Obr. č. 6 – Modely hlasování podle Reterové	43
Obr. č. 7 – Zásady demokratických voleb podle Reterové	43
Obr. č. 8 – Kopie www stránky: Prodám svůj hlas ve volbách	44
Obr. č. 9 - - Stručné schéma Sněmovního tisku 142	50
Obr. č. 10 - Argumentační schéma antikuřáckého zákona	52
Obr. č. 11 - Proces schvalování zákonů	57
Obr. č. 12 - Základní předpoklady k prosazování zákona podle Nádvorníka	67

2. ÚVOD

Tož demokracii bychom už měli, teď ještě nějaké ty demokraty.

Tomáš Garrigue Masaryk

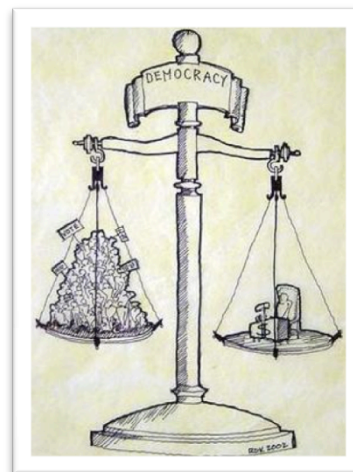
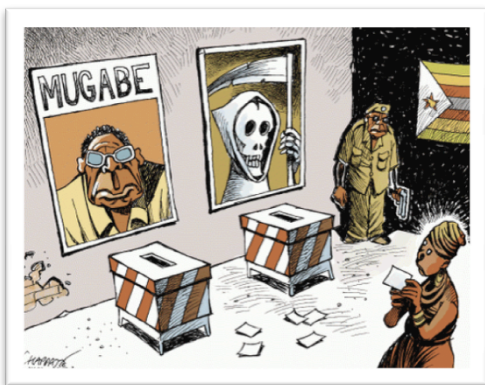
V dobách, které si nepamatuji, byl pojem demokracie vysněným slovem. Synonymem pro svobodu, cestování, obchody plné zboží. Pokud budete naslouchat svým přátelům, sousedovi nebo otevřete noviny, zjistíte, že lidé v tato synonyma jako projevu demokracie stále věří. Mohou proto také jednodušeji propadnout dojmu, že v Česku existuje demokracie, protože tu máme svobodu, můžeme cestovat a obchody mají nejen plné regály, ale jsou dostupné 24/7. Demokracie a svoboda však nejsou synonyma. Politický systém Česka je především demokratický, až pak svobodný.

Česká republika se v 21. století prezentuje jako zastupitelská demokracie. Občané vládnou prostřednictvím politiků, které si volí jednou za čtyři roky. Co když se však „můj“ zástupce do zastupitelstva nebo Parlamentu nedostal a já nejsem spokojena s postupy a prioritami těch, kteří za mne vládnou? Kde skončí má petice, všimnou si politici demonstrace? **Co všechno musím udělat, abych změnila zákon?** Tato a podobné otázky mne dráždí již několik let. Je možné, že demokracie je vlastně jedním z nejvíce nebezpečných politických systémů: ukolébat občany a ve jménu vlády lidu dělat, co se mi zlíbí?

Když zadáte do internetového vyhledávače Google slovo demokracie/demokratický, zobrazí se Vám přes dva milióny odkazů na články a přes tři sta tisíc na obrázky. Namátkou vybírám nejvýmluvnější z nadpisů článků a fotografií:

- *Ošklivost demokracie a jiné eseje*
- *Demokracie bez demokratů*
- *Demokracie v sociálních sítích*
- *Demokracie. Jen virtuální?*
- *Demokratický vznik totalitních režimů*
- *Je Česko příliš brzy unavená demokracie?*
- *Demokracie bez demokratů*

Obr. č. 1 – Výběr obrázků z www.google.com

V roce odevzdávání této práce oslavuje Česko dvanácté výročí pádu komunismu, zda však zažívá také dvanáctý rok demokracie je velkou otázkou. K této diskusi snad přispěje i tato práce.

K formě a zpracování práce

Jazyk a formulace

Jak již bylo naznačeno v úvodu: cílem této diplomové práce je mimo jiné vytvořit jakýsi návod, postup, jak může občan – aniž by se stal politikem - změnit nebo prosadit zákon. Jazyk a styl práce je inspirovaný Umbertem Ecem (Eco 1977): „... i tato díla (pozn. aut. diplomové a disertační práce) volají po tom, aby se dostala do rukou mnoha dalším lidem, kteří se danou disciplínou bezprostředně nezabývají. Proto by neměla hýřit obraty a formulacemi, jež pochopí jen pár vyvolených.“ To sociolog Jiří Musil krásně dává do

vztahu s demokracií (Musil 1998): „*Souvisí to s existencí otevřené společnosti a demokracie. Ty nemohou prospívat, jestliže se věda stane exkluzivní doménou specialistů, kteří se tak stanou jakýmsi novodobými šamany*“.

K citaci

Veškeré bibliografické citace se řídí normou ČSN ISO 690 z prosince 1996 a ČSN ISO 690-2. Bibliografické citace elektronických dokumentů podléhají mezinárodní normě ČSN ISO 690-2 z roku 2000.

Diplomová práce je rozdělena do pěti stěžejních částí: metodologie, literární rešerše, výzkumu, analýzy výstupů výzkumu a závěru.

3. CÍL PRÁCE

Tato diplomová práce chce prostřednictvím literární rešerše a následného výzkumu nastavit zrcadlo „demokracii“ v České republice. Vlastní výzkum může sloužit také jako jakási příručka pro občana, který by rád prosadil své zájmy, ale neví jak, nebo je příliš skeptický ke světu politiky.

Cílem této práce je **popsat českou** demokracii v praxi a to na jednom konkrétním případě – prosazení zákona obsahující zákaz kouření v restauračních zařízeních. To má být popsáno pomocí detailního zmapování jednání, mocenského postavení a vztahu k nástrojům přímé demokracie samotnými účastníky řízení. Cíl může být velmi dobře vystižen otázkou, která je také v názvu této práce, **co všechno musím udělat, abych změnila zákon?**

Hlavní výzkumná otázka:

- *Jaká je percepce demokracie v diskursu aktérů legislativního procesu: schvalování tzv. protikuřáckého zákona?*

Cíl:

- *Popsat jak může (co všechno má podniknout) občan České republiky prosadit zákon do českého právního řádu.*

Předmět:

- *Prosazování tzv. protikuřáckého zákona do českého právního řádu.*

4. METODOLOGIE

Diplomová práce je rozdělena do čtyř hlavních částí: metodologie, literární rešerše, analytické části a závěru/shrnutí.

Literární rešerše, které je věnovaná pátá kapitola této práce, se věnuje detailnímu popisu demokracie a jejích forem. V první části se rešerše zaměřuje na teoretický výklad, který je v druhé části kapitoly obohacen o výklad filozofický. Dále autorka analyzuje jednotlivé nástroje (přímé) demokracie a jejich uplatnění v českém prostředí.

Třetí kapitola se zaměřuje na přípravu výzkumu: formulování výzkumné otázky, zvolení jednopřípadové studie a analýze. Právě jednopřípadová studie činí realizovaný výzkum zajímavým nejen pro odborné, ale také pro neoborné čtenáře. Zpracovávání práce vychází z toho, že výstupy a závěry výzkumu mohou posloužit jako užitečný zdroj informací pro další výzkumy kolegů a zároveň být vděčnou inspirací pro ty, kteří se chtějí zapojit do aktivit veřejného života.

V šesté kapitole se pak čtenář seznamuje se získanými daty z výzkumu a jejich analýzou.

4.1. Kvalitativní výzkum

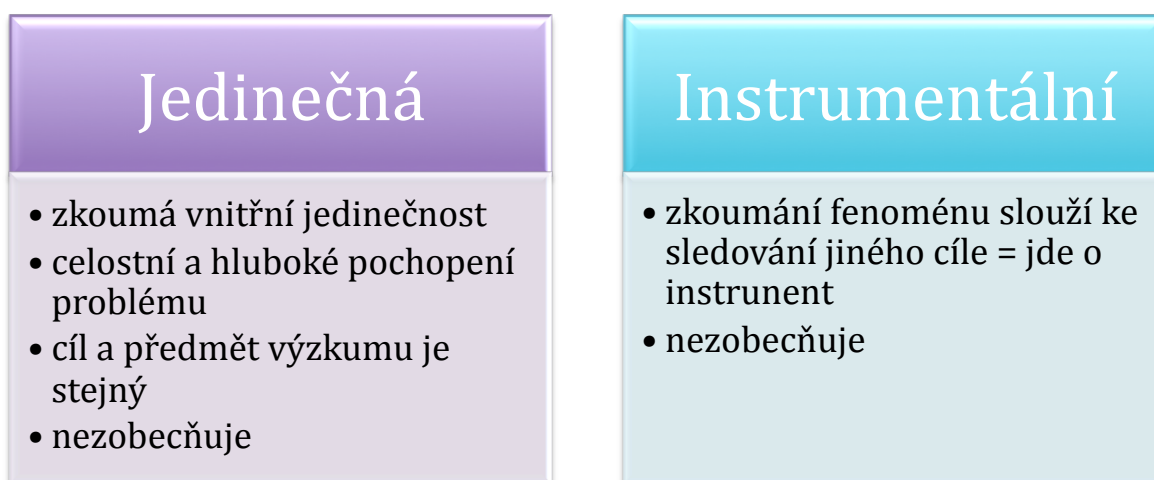
Pro výzkum bylo důležité vycházet od konkrétního k obecnému. Tedy na **jednom do hloubky pochopeném případě** pochopit zákonitosti systému.

Problematikou a uznáním jednopřípadové studie se zabývá Michal Kořan z Ústavu mezinárodních vztahů v Praze (Drulák 2008), kde se snaží vyvrátit, že „z jednoho případu nelze zobecňovat“. Podle jeho úvahy existují dva přístupy. První se snaží dokázat, že detailní analýzou jednoho případu lze získat spolehlivé informace o širší kategorii fenoménů (tzv. instrumentální přístup). Druhé pojetí naopak říká, „že detailní, expertní a často praktické znalosti, které případová studie nabízí, mají svou vědeckou hodnotu samu o sobě i bez nutnosti teoretického zobecňování“ (tzv. jedinečný přístup).

Dle Kořana je **případová studie** detailní analýzou případu, (situace, kdy určitý fenomén či epizoda splňuje kritéria časového i tematického ohraničení) „*kteřý byl zvolen jako objekt výzkumu. Jejím cílem je poskytnout **hluboké porozumění** nebo **příčinné vysvětlení** vybraného případu. Musí zohlednit celkový **kontext** události či objektu, fenoménu či děje a musí zároveň poskytnout **komplexní** obrázek – musí být zahrnuto co největší množství proměnných*“.

Kořan tedy nabízí dva přístupy k řešení jednopřípadových studií:

Pro tento výzkum byl vybrán **instrumentální** přístup k jednopřípadové studii, kdy: *Případ je zkoumán v nezmenšené hloubce, historickému a sociálnímu kontextu je věnována nemenší pozornost, vše je prezentováno s nezmenšeným citem pro detail jako ve studii jedinečné/vnitřní, to vše ovšem primárně slouží k sledování jiného cíle než k poznání fenoménu, který je sledován* (Stake 2005).

Cílem této práce tedy není zobecňovat, ale do hloubky pochopit **příčiny**: *že zásadní charakteristikou tohoto typu případové studie je její úsilí o celostní a hluboké porozumění komplexních fenoménů bez ambice přispět k prohloubení poznání o fenoménech jiných. Co se však nesmí zapomenout (a možná v to také doufat), že nelze vyloučit, že v budoucnu může sloužit jako základ pro obecnější způsob uvažování, či dokonce teorii nebo jako „lekce“ pro budoucí reálná rozhodování.*

4.2. Formulace problému a výzkumná otázka: vytváření případové studie

Případová studie byla vytvořena pomocí metodologických kroků, které definuje Kořan ve své úvaze (Drulák 2008, s. 39):

- a. Vymezení výzkumného cíle
- b. Vymezení výběru předmětu výzkumu (u jedinečné případové studie jsou předmět i cíl stejný)
- c. Formulace hlavní výzkumné otázky

Cíl:

- *Popsat jak může (co všechno má podniknout) občan České republiky prosadit zákon do českého právního řádu.*

Předmět:

- *Prosazování tzv. protikuřáckého zákona do českého právního řádu.*

Hlavní výzkumná otázka:

- *Jaká je percepce demokracie v diskursu aktérů legislativního procesu: schvalování tzv. protikuřáckého zákona?*

1. Specifikace proměnných

- a. Aktéři řízení: Zástupci občanské společnosti, Poslanci, Lobbisté, Média
- b. Vnímání sebe samého v řízení
- c. Mocenské vztahy v řízení
- d. Vnímání nástrojů přímé demokracie

2. Operacionalizace proměnných

a. Aktéři

Zástupci občanské společnosti – takoví občané České republiky, kteří se seskupují do organizovaných skupin s cílem prosazení svých zájmů.

Poslanci – volení zástupci lidu v aktuálním volebním období, podílejí se na schvalování zákonů.

Lobbisté – Prosazují zájmy své nebo svých klientů, vyznačují se silnější pozicí než zástupci občanské společnosti (disponují větším zdrojem finančního kapitálu, styky a mocí).

Média – Podílejí se na tvorbě veřejného mínění, ovlivňují názor svých konzumentů.

b. Mocenské postavení, vztahy mezi aktéry řízení

- subjektivní vnímání svého vlastního postavení v řízení
- subjektivní vnímání vztahů mezi účastníky řízení
- subjektivní vnímání své vlastní moci v řízení

c. Nástroje přímé demokracie

- Celostátní referendum
- Petice
- Lidové veto
- Lidová iniciativa
- Odvolání politika (poslance, starostu, apod.)

3. Výběr případu

Již z výzkumné otázky je jasné, že případ se bude týkat určitého zákona. Zaměřili jsme se proto na takové **návrhy zákonů**, které jsou dlouhodobě a neúspěšně prosazovány v poslanecké sněmovně v aktuálním volebním období¹. Stěžejním důvodem pro vybrání případu byla jeho vymezenost (časová i věcná) a aktivní přístup k prosazování/zamítnutí zákona účastníky řízení. Na základě důvodů, které jsou blíže specifikovány v této kapitole, byla vybrána případová studie, která se týká **zákona o zákazu kouření v restauračních zařízeních**.

4.3. Zdůvodnění výběru

Při výběru konkrétního případu – zákona bylo vycházeno z následujících podmínek:

1. Vybraný zákon musí být **racionální, přijatelný** (nepřípustné jsou zákony typu: zrušení daní, otázky omezování lidských práv, apod.).
2. Jeho prosazení je/bylo přes snahu občanů a politiků **náročné** a trvá/trvalo několik let.

---

¹ Práce na diplomové práci začala v roce 2009 – tedy ve volebním období 2006 – 2010.

3. V České republice existuje významná skupina lidí, která se **zasahuje o prosazení** tohoto zákona.

Jedním z takových zákonů, který bezesporu splňuje všechny výše uvedené body a který byl pro tento výzkum vybrán je tzv. antikuřácký zákon. Konkrétně se jedná o novelu zákona o ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky.² Cílem první verze novely bylo zakázat kouření v restauračních zařízeních³. Mezi politiky velmi nepopulární zákon, který byl několikrát projednáván, odmítnut. Nakonec byla přijata pouze novela, ale bez části o zákazu kouření⁴. Zvolený zákon je pro výzkum zajímavý tím, že zainteresované skupiny (občané, politici, lobbisté) jsou v jeho (ne)prosazování velmi aktivní.

4.4. Pozadí návrhu zákona o zákazu kouření

Ve volebním období 2006 – 2010 byl zákon významně prosazován poslanci Borisem Šťastným (ODS) a Olgou Zubovou (SZ)⁵. Poslanec Šťastný se však v tomto rozcházel s

---

² Novela zákona o ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky. K dispozici také na internetových stránkách Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR pod sněmovním tiskem č. 142: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=5&ct=142&ct1=0> [citace 17.7.2010]. Sněmovně byl návrh novely předán 7. 2. 2007. Během následujících dvou let prošel několika změnami, dá se říci, že zásadní část - o zákazu kouření v restauračních zařízeních byla vyjmuta. Novela v upraveném znění schválena Parlamentem, prezident republiky 11.8.2009. Zákon vyhlášen 4. 9. 2009 ve Sbírce v částce 91 pod číslem 305/2009 Sb. Účinnosti nabyl 1. července 2010. Zákon k dispozici také na: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?O=5&T=142> [citace 17. 7. 2010]

³ První verze novely z roku 2007 zakazuje kouření v restauračních zařízeních takto: *Zakazuje kouřit: (...) c) ve **vnitřních prostorách zařízení společného stravování provozovaných na základě hostinské činnosti, s výjimkou zvláštních, stavebně oddělených prostor ke kouření vyhrazených se zajištěným dostatečným větráním podle požadavků stanovených zvláštním právním předpisem, ...*** (návrh zákona č. 225/2006 Sb., §8)

⁴ Zákon říká, že je zakázáno mimo jiné kouřit: *ve **vnitřních prostorách nekuřáckých zařízení a ve **vnitřních prostorách vyhrazených pro nekuřáky**** v zařízeních s vyhrazenými prostory,*“ [citace 17. 7. 2010, sněmovní tisk č. 142]

⁵ Spolu s nimi předložil novelu zákona také poslanec za KDU-ČSL Jiří Carbol.

názorem své strany (ODS není pro schválení zákona, který zakazuje kouření v restauračních zařízeních na rozdíl od Strany Zelených, která svůj pozitivní přístup proklamovala ve svých volebních programech)⁶.

Příznivci tohoto zákona si nepolepšili ani s novými volbami v létě 2010. Žádná z vítězných stran nemá ve svém volebním programu schválení podobného zákona⁷. Po volbách však strana Věcí veřejných změnila názor⁸: "*Chci zakázat kouření ve všech restauracích, jak je to běžné na západ od nás,*" říká (eurozpravy.cz 2010) Martin Jan Stránský, kandidát Věcí veřejných na ministra zdravotnictví.

Na druhé straně existují občanské iniciativy, které se za využití nejrůznějších prostředků snaží o prosazení zákona. Jednou z nich je právě občanské sdružení **Stop kouření** založené před čtyřmi lety v roce 2007. To v posledních dvou letech realizovalo poměrně rozsáhlou mediální kampaň v ulicích Prahy: plakáty upozorňující na problematiku na reklamních lavičkách, inzeráty v časopisech, spoty v rádiích. Mluvčího organizace, pana Nádvorníka, mohli diváci vidět v nejednom debatním pořadu v televizi. Iniciovali také sepsání petice – její internetovou formu podepsalo přes 115 000 lidí⁹.

---

⁶ "*Jsme pro zákaz kouření v restauracích i na frekventovaných veřejných prostranstvích.*" - stojí ve volebním programu Strany zelených pro volby do Parlamentu 2010. Volební program zelených na internetu: www.zeleni.cz/underwood/download/files/sz-volebni-program-2010.pdf [citace 18. 7. 2010]

⁷ Srovnaj volební programy politických stran do Parlamentu ČR pro rok 2010 ODS (<http://www.ods.cz/archiv/volebni-programy> [citace 18. 7. 2010]), ČSSD (<http://www.cssd.cz/volby/volebni-program>), VV (<http://www.veciverejne.cz/politicky-program.html>), TOP 09 (<http://www.top09.cz/proc-nas-volit/volebni-program/volebni-program-2010/>), KSČM (<http://www.kscm.cz/index.asp?thema=4393&category=>) [vše citace 18. 7. 2010]. V žádném volebním programu není zmínka o zákazu kouření.

⁸ VV nechali o tom, zda se má či nemá kouřit v restauračních zařízeních hlasovat své straníky v "referendu". Pro zákaz se vyslovilo 50,1%.

⁹ K 21.7. 2010 na stránkách www.stopkoureni.cz

4.5. Průběh výzkumu

Rozhovory s účastníky řízení se uskutečnily v jejich pracovnách. Rozhovory se řídily semi-strukturovanou formou s předem danými okruhy. Osobní pokládání otázek bylo pro tento druh výzkumu neodmyslitelné¹⁰. Dotazovatelka/autorka diplomové práce měla k okruhům připravené také otázky, které respondentům kladla flexibilně vzhledem k situaci (logická posloupnost, reakce respondenta, apod.). V případě potřeby kladla doplňující otázky. Rozhovory byly zaznamenány na audio zařízení, každá schůzka trvala přibližně hodinu.

A. Lukáš Nádvorník /Iniciativa Stop kouření/

Zástupcem občanské iniciativy je pro tuto jednopřípadovou studii pan Lukáš Nádvorník z organizace Stop kouření. Rozhovor proběhl standardně.

B. Poslanec Boris Šťastný /poslanec, ODS/

Pana poslance jsem kontaktovala prostřednictvím jeho e-mailové adresy uvedené na jeho webových stránkách www.borisstastny.cz/kontakt. O sjednání schůzky jsem nadále jednala s jeho asistentkou paní Anetou Zilvarovou. I přes její vstřícnost bylo sjednání schůzky, z důvodu údajné zaneprázdněnosti pana poslance, velmi složité. Nakonec byla domluvena schůzka s více než měsíčním předstihem, která však půl hodiny před jejím uskutečněním byla paní Zilvarovou telefonicky zrušena. Nakonec jsem se s panem poslancem sešla týden po té, rozhovor trval čtyřicet minut. Pan Šťastný budil dojem nervózního suveréna. Často neodpovídal na položenou otázku (která mu byla položena znovu), pokud byla otázka míněná proti jeho aktivitám odpovídal podrážděně a zaváděl konverzaci na jiné téma.

C. Lobbista Karel Nový¹¹

Lobbista a zároveň jednatel významné tabákové společnosti na českém trhu. Karel Nový otevřeně odpovídal na otázky. V rozhovoru si často protiřečil, to dělá jeho výpovědi

---

¹⁰ Dle mých zkušeností vysoce postavení nebo zaneprázdnění politici, manažeři nechávají na otázky poslané poštou/e-mailem (tedy bez přítomnosti dotazovatele) odpovídat své asistentky či sekretářky.

¹¹ Jméno bylo změněno.

autentičtější. Často mu byly kladeny tzv. „nepřímé otázky“. Kontakt na pana Nového jsem získala díky kontaktům na jistou českou PR a Marketingovou společnost. Bez těchto vazeb si, vzhledem k povaze povolání lobbistů, navázání spolupráce nedokáži představit¹².

D. Média a fakta

Velmi podstatnou částí jednopřípadové studie je analýza chování a práce sdělovacích prostředků včetně analýzy faktů. Získané informace jsou zasazené nejen do kontextu výpovědí aktérů, ale také zvláště hodnoceny.

4.5.1. „Slepé uličky“

V průběhu rozhovorů se občas dostanete do „slepé uličky“, je dobré být na ně připraven: Váš výzkum je závislý na úzké skupině respondentů, proto je důležité být perfektně na rozhovory připraven. Tedy nejen okruhy otázek, ale také samotné otázky (přestože všechny nebudete moci nebo nestačíte položit). Respondenti Vám budou často odpovídat vyhýbavě, nebo na položenou otázku neodpoví. Nesmí Vás to vyvést z míry a na své otázce musíte trvat. Může se stát, že Vás respondenti budou stavět do situace, že něco nevíte nebo děláte špatně. Na druhou stranu je občas výhodné ptát se ve stylu, že něčemu nerozumíte nebo klást otázky, které odporují logice věci. Např.: lobbista nechce připustit, že by zákaz kouření byl pro tabákové firmy finančně nevýhodný – zeptáte se ho, proč tedy zákaz kouření nepodporuje ... Toto samozřejmě následně v práci musíte přiznat. Začátky rozhovoru jsem vedla neformálně, kladla jsem takové otázky u který se respondent mohl zklidnit (rozhovory se konaly v dopoledních hodinách, aktéři měli před sebou celý pracovní den) a rozmluvit se.

4.6. Rozhovory - otázky

Na základě literární rešerše a výzkumné otázky bylo formulováno pět okruhů (viz níže A-E), které definují jednotlivá témata. Těchto pět okruhů je provázaných a jejich následná analýza si klade za cíl identifikovat vztahy a vazby mezi účastníky řízení. Součástí připravených okruhů byly také otázky, které byly pokládány v podobném znění všem

---

¹² Český internet však dává celou řadu jmen, které se v souvislosti s lobbismem dají kontaktovat. Např.: <http://tn.nova.cz/zpravy/domaci/pristrihnou-jim-kridla-kdo-jsou-nejznamejsi-cesti-lobbiste.html> (citace 13.3.2011)

účastníkům výzkumu. Jako příklad poslouží otázky určené panu poslanci Borisovi Šťastnému. Jak již bylo řečeno, otázky byly pokládány flexibilně s ohledem k situaci.

Otázky vždy měnily svůj předmět vzhledem k dotazovanému:

A. Subjektivní vnímání řízení

- Minimálně tři roky se zasazujete o prosazení zákona o zákazu kouření v restauračních zařízeních a nebyl jste první, jak si vysvětľujete, že zákon stále nebyl schválen?
- Když předkládáte návrh zákona, jak moc jste si jistý, že bude schválen?
- Jak vypadá Vaše „lobbování“ u ostatních kolegů politiků?
- Logika věci (zdraví x svoboda x peníze).

B. Vnímání mocenské pozice

- Jak vnímáte svůj vliv na schválení zákona?
- Jaké postavení máte vůči ODS?
- Komu se cítíte být zavázaný? Straně, občanům, voličům nebo sám sobě?
- Jak se vnímáte ve vztahu k ostatním účastníkům řízení (os, lobbisté, apod.) a možné spolupráce?
- Jaká pozice je dle Vás v řízení nejsilnější a proč? (*komunální politik/poslanec/občan/lobbista*)

C. Vazby a spolupráce s ostatními účastníky řízení

- Přemýšlel jste někdy nad „službami“ lobbistů?
- Spolupracujete s občanskými organizacemi?
- Důvěra x nedůvěra u politických kolegů ...
- Jednáte s tabákovými lobbisty?

D. Vnímání pozice ostatních účastníků řízení

- Použil jste aktivity OS jako argument?
- Jak vnímáte tabákové lobbisty?
- Jaké postavení máte ve srovnání s ostatními účastníky řízení?
- S kým jste se v prosazování zákona spojil nebo s kým byste rád spolupracoval?

E. Názor na využití/zavedení prvků přímé demokracie

- Jak se mají politici/politické strany řídit požadavky občanů/voličů?
- Co podle Vás může/musí přimět politiky ke schválení zákona?
- Jaký máte názor na prvky přímé demokracie?

5. LITERÁRNÍ REŠERŠE

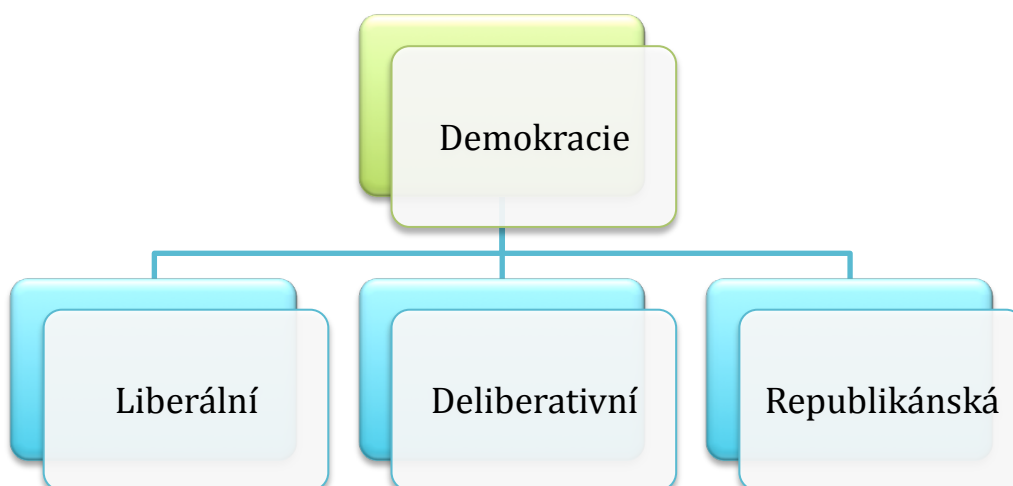
„Velmi často se můžeme setkat s tvrzením, že „demokracie“ je pojem používaný tak široce, že se stal natolik vágním, až téměř ztratil význam. Téměř každá forma organizace v politické sféře (a nejen politické) byla nazývána „democracií“ či „demokratickou“. Holden (Dočekalová, Švec 2010)

5.1. Problematika pojmu demokracie

Pojem demokracie je starý přibližně 2 500 let. Na jeho přesném významu se dodnes nedokáží shodnout politologové, filozofové, ekonomové a už vůbec ne encyklopedie. Pokud si slovo demokracie přímo přeložíme do českého jazyka dostaneme **lid** (demos) a **vládu** (kratos). Co toto slovní spojení však znamená je nejednoznačné a tématem nejen politických debat. Encyklopedie (Krieger 2000) definuje demokracii *jako formu vlády, v níž, na rozdíl od monarchie a aristokracie, vládnou lidé. To znamená stát, ve kterém existuje jistá forma rovnosti mezi lidmi.* V české encyklopedii Politický slovník (Adamová 2007) je směr formulován jako ... *pojmové vyjádření obsahu, formy a principů fungování politického zřízení ve kterém platí zásada, že v procesu politických rozhodnutí se **menšina podřizuje většině.*** Kdo jsou pro autory „lid“ nebo „vláda“ a co v tomto případě znamená slovo „vládnout“? V encyklopedii se autor ptá: „Jak široce nebo úzce má být pojata **přiznaná míra účasti** lidu (na vládnutí)?“ V rámci střetů interpretací těchto i dalších otázek je i spor, zda demokracie je jakýsi druh lidové moci nebo nástroj rozhodování. A proto si začali (Říchová 2002) současní politologové klást otázku **ne co slovo demokracie znamená, ale co označuje.** A stejně jako u komunismu se začal dávat do rozporu ideál a realita. Rozdíl mezi demokracií jako **ideou a demokracií jako reálným systémem.**

Pro naši práci bude šikovné rozdělit si demokracii podle toho jakým způsobem vnímá či definuje **občana.** Jürgen Habermas (Shapiro 2002) se tomuto rozdělení věnuje ve své úvaze Tři normativní modely demokracie a rozděluje ji tak do následujících skupin:

Obr. č. 2 - Základní rozdělení demokracie podle J. Habermase

Zpracování: Autorka DP

V současném západním světě pojem demokracie takřka splývá s konceptem **liberální demokracie**. Demokratickou formu vládnutí dnes spojujeme především s ochranou **lidských práv a svobod**, **reprezentativní formou vlády se zástupci volenými v periodicky** se opakujících volbách podle všeobecného volebního práva, kontrolou politiky občany atd. (Dočekalová, Švec 2010).

Habermas liberály od republikánů odlišuje prostřednictvím statusu občanů. Podle liberálů je určován mírou **subjektivních práv**, které jsou **svobodou negativní** a zaručují určitý prostor volby, uvnitř kterého právní osoby nepodléhají vnějším tlakům.

Podle republikánského pojetí je status občanů dán **pozitivní svobodou**, v první řadě právem **na komunikaci a politické účasti**. (Shapiro 2002)

Oba přístupy se dívají rozdílně také na povahu politického procesu. Podle liberálů je politika v podstatě bojem o pozice. Politický proces utváření mínění a vůle ve veřejné sféře a v parlamentu je určován soutěží kolektivních aktérů, kteří jednají strategicky, aby si tak udrželi mocenské pozice, nebo aby je získaly. Měřítkem úspěchu je souhlas občanů s osobami nebo programy, souhlas kvantifikovaný volebními hlasy – preferencemi. Republikáni na politiku nenahlízejí jako na trh, ale jako na dialog. (Shapiro, Habermas: 2002)

Deliberativní politika zde zastupuje střední cestu, kdy se společná cesta vytváří nejen cestou etického seberepozumění, ale také prostřednictvím vyrovnávání zájmů společnosti (Shapiro, Habermas 2002). Což může být v tomto prostředí prováděno jak institucionálně tak formou komunikace či kompromisu (Shapiro, Habermas 2002).

Přímé demokracii odpovídá spíše republikánský model. Česká republika je zase příkladem liberálního přístupu, ze kterého vychází Ústava ČR.

5.2. Přímá demokracie

Encyklopedie politiky (Žaloudek 2004) definuje přímou demokracii jako politický systém, v němž se **občané přímo účastní politického rozhodování**. Na rozdíl od zastupitelské demokracie, kde jsou občané zastupováni volenými zástupci, se v přímé demokracii účastní rozhodování **bezprostředně**. Z technických důvodů dnes všeobecně převažuje zastupitelská demokracie. V antické demokracii hrála podstatnou úlohu demokracie přímá. Některé principy přímé demokracie se tradičně využívají ve Švýcarsku (hlasování shromážděných občanů apod.)

Pokud v současném světě mluvíme o přímé demokracii máme spíše na mysli její nástroje: **referendum, lidové veto, možnost odvolání poslance voliči nebo lidovou iniciativu**, která lidu umožňuje navrhnout či odmítnout ústavní či právní úpravu. Přímá demokracie jako forma vlády byla typická pro antické Řecko. Nutno však dodat, že i zde byla omezena – volební právo měli pouze privilegované vrstvy a muži. V dnešní době je přímá demokracie z důvodu demografických, sociálních i ekonomických velmi těžce proveditelná (Žaloudek 2004).

5.3. Demokracie v průběhu tisíciletí

Budoucnost v demokracii neviděli filosofové klonící se k aristokracii (např. Sokrates), ale ani zastánci smíšené vlády (např. Aristoteles). Demokracie, zde totiž nepředstavuje pouze vládu lidu, ale také nutně **vládu chátry, lůzy a davu** (pro Aristotela). Aristoteles ji ve své Politice (Aristoteles 1999) považuje za zdroj politické nestability a nerozumných činů. Model vlády podle Platóna, Aristotela a Augustina vyrůstal z ideálu smíšeného zřízení, v němž byli vládcové podřízeni ctnosti či zákonu, anebo sobě navzájem prostřednictvím systému vzájemné kontroly. Rousseau také tvrdí, že demokratická vláda není možná –

považuje ji za formu vlády přípustnou pouze pro bohy. Vláda tak dokonalá se nehodí pro lidi (Rousseau 1989).

Václav Havel svou vizi státu založeném na přímé demokracii viděl už v začátku svého prezidentského mandátu. V novoročním projevu v roce 1994 se k problematice vyjadřuje takto: „Účast občanů na politickém životě na všech jeho úrovních má důležitý význam. Vede totiž k občanskému uvědomění, k loajalitě a oddanosti ke státu. **Participační demokracie může ochránit před „zmrtněním státu“**. Od občanů se přitom očekává, že „respekt k pravidlům zdomácní v lidských myslích do té míry, že pro každého bude ctí, plní-li zákon, a nikoli, že ho porušuje či obchází“. To, co občany k těmto pohnutkám vede je identita a spolunáležitost se státem. Pokud se podílí na tvorbě této reality můžeme říci, že je to odraz jeho základního morálního přesvědčení. Příkladem budiž občanské ctnosti, zmíněny jsou: slušnost, pokora, myšlenka na ty, co přijdou po nás, úcta k právu, kultura vztahů mezi lidmi ...(Znoj 1996-2001)

5.4. Česká demokracie

My, občané České republiky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, (...) odhodláni budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku (...) jako svobodný a demokratický stát, založený na úctě k lidským právům a na zásadách občanské společnosti ...

Ústava České republiky

5.4.1. Jak se k demokracii staví česká Ústava

Na první pohled se může zdát, že česká Ústava je při přiznávání demokratických práv s mým občanům velmi štedrá:

- Česká republika je svrchovaný, jednotný a **demokratický** právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana. --- hlava první, článek 1 ---
- Lid je zdrojem veškeré státní moci; vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní. --- hlava první, článek 2 ---
- Ústavní zákon může stanovit, kdy lid vykonává státní moc přímo. --- hlava první, článek 2 ---

Petiční právo je zaručené v Listině základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku České republiky. **Celostátní referendum** je možné vyhlásit pouze ve výjimečných případech o kterých rozhoduje Parlament (musí schválit návrh dodatku Ústavy, že takové referendum může být upořádáno – referendum vyhlašuje prezident).

Podle některých mezinárodních srovnání může kvalita demokracie v Česku nejen konkurovat, ale dokonce předčí řadu zavedených demokratických zemí. Kámen úrazu však začne ve chvíli, kdy začneme blíže zkoumat jednotlivá kritéria podle kterých jsou sestavovány žebříčky. Nejlépe českou demokracii hodnotí tzv. demokratický index sestavovaný časopisem The Economist, který ji odměnil 19. místem z celkového počtu 167 zemí a řadí jí tak mezi skupinku třiceti států s „plnou demokracií“. Nechává tak za sebou nejen všechny postkomunistické státy, ale také Velkou Británii, Řecko, Francii i Itálii. Index je složen z pěti kritérií. Nejvíce bodů nasbíralo Česko na kvalitě volebního procesu a pluralismu (9.58/10), občanských svobod (9.41/10), hůře je hodnocena politická kultura (8.13/10), funkce Parlamentu (7.14/10) a velmi slabě **participace občanů v politice (6.67/10)**. Posledně jmenované má stejnou hodnotu jako například Irák, který se v konečném hodnocení umístil na 167. místě (The Economist 2008).

K podobným závěrům dochází také Freedom House v analýze Nations in transit, která ČR hodnotí v rámci nových členů EU¹³. Přestože ve srovnání s těmito postkomunistickými zeměmi dosahuje nadprůměrných hodnot (až na systém a nezávislost soudu a nezávislost médií, které přesně odráží průměr). V celkovém hodnocení zůstává Česká republika až na čtvrtém místě za jasným favoritem Slovinskem, Estonskem a Lotyšskem (Freedom House 2009). Na první místa se Česko nedostalo právě kvůli silné korupci, na kterou mimochodem ukazují také studie Transparency International. Ta v žebříčku hodnotící korupci dává ČR 53. místo¹⁴ ze 178 zemí. (Transparency International 2010)

Výstupy těchto demokratických studií analyzuje ve své úvaze Marek Skovajsa: „Rankingy české demokracie poskytují shodnou diagnózu: **vcelku dobře fungující demokratické minimum, vše ostatní však s problémy.**“ Důvodem je podle něho raketové zavádění demokratických prvků. Po roce 1989 byly přijaty vysoké standardy demokratického minima, které však politická elita neměla zájem prohlubovat a zajistit tak demokratičtější kontrolu výkonu moci. Některé další demokratizační změny si vynutil až tlak Evropské

---

¹³ Vstoupily do EU v roce 2004 a 2007: Bulharsko, Česká Republika, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Polsko, Slovensko, Slovinsko.

¹⁴ Vyplývá to ze zprávy Corruption perceptions index 2010. Česká republika získala na stupnici od 0 do 10 (nejčistší) hodnotu 4,6 a obsadila tak podobné pozice jako Kuvajt nebo Jižní Afrika (54. místo).

unie. Avšak také EU se soustředila zejména na posilování demokratického minima a na fungování institucí, zatímco dvě další oblasti demokracie, ve kterých jsou podle mezinárodních srovnávání výsledky ČR docela slabé – **politická kultura a aktivita občanů**, byly prakticky mimo dosah politik EU a sama EU s nimi má své problémy. Sociolog také zmiňuje slova svého kolegy Ralfa Dahrendorfa, který na začátku 90. let varoval, že je sice možné za šest měsíců napsat novou ústavu, za šest let vybudovat nový ekonomický systém, ale obnova občanství vyžaduje celých šedesát let. Svou úvahu shrnuje Skovajsa nepodceňováním takových mezinárodních srovnávání. Mohou totiž fungovat jako **protipól ke klamu**, který rád přizivují političtí vůdci, **že domácí demokracie je už dostatečně rozvinutá** a nepotřebuje, aby se na ní dále pracovalo. Výborné známky z demokratického minima by těmto zemím prokázaly **medvědí službu**, kdyby pomáhaly **odvádět pozornost občanů** od přetrvávajících vážných problémů (Skovajsa 2008).

A právě tyto slabiny české demokracie vnímají také občané. Jejich negativní názory se odrážejí ve výzkumech Sociologického ústavu AV ČR. V šetření došly hned k několika závěrům, které podporují hodnocení House of Freedom nebo The Economists. Obecně se dá říci, že se občané cítí velmi slabě ve vztahu k politikům (Škodová 2007). Zároveň ani nemají pocit, že by politiky jejich potřeby zajímali (Veselský 2009). Na stupnici vlivu na rozhodování politiků si občané sami sobě dávají poslední místo. Na otázku: „**Jaký vliv na vládu mohou mít lidé jako vy?**“ odpovědělo **více jak polovina žádný vliv**, pouze 11 procent si myslí, že určitý vliv mít může (Červenka 2010a). Favoritem jsou naopak úplatky a korupce, které jsou v každém případě zárukou úspěchu. Silnou pozici mají také zájmové skupiny a lobby. Legální způsob jako jsou stávky a demonstrace mají téměř stejný vliv jako občané samotní (Škodová 2007).

Možná právě proto je převážná většina dotázaných pro zavedení referenda, a to jak v případě o místních, tak o celospolečenských otázkách. Rozhodování o zákonech a mezinárodních smlouvách by nechali spíše na volených politicích (Šamanová 2010). Účinnost prvků přímé demokracie v České republice odráží výsledky výzkumu, který se ptá na účinnost některých aktivit občanů při snaze prosadit změnu zákona. Z výsledků vyplývá, že **pokud chce občan něco změnit, má začít pracovat v politické straně**. To ostatně potvrzuje také Ivo Bystřičan ve své diplomové práci, ve které v diskursu starostů zkoumá občanskou společnost: pokud chce občan ovlivňovat věci veřejné, je „**nejlepší**

přihlásit se do voleb a dostat se do zastupitelstva“, říká jeden z dotazovaných starostů. Bystřičan však zároveň poukazuje na druhou stranu mince. Pro starosty je jako nejvíce legitimní způsob angažovanosti občanů právě politické angažmá. To znamená, že pokud chce občan mluvit do politických věcí, má se stát politikem. (Bystřičan 2006). Čímž však vzniká **paradox zastupitelské demokracie**. Občan ve volbách volí svého zástupce. Pokud volený zástupce nejedná podle vůle voličů, musí se občan dostat z „podřízené pozice občana“, do rovné pozice politika, aby s ním mohl vyjednávat. Jak Bystřičan vystihuje v závěru své práce: Občané by příliš neměli mluvit do rozhodování o odborných problémech. To přísluší odborníkům zejména z městské úřadu, kteří dané odborné problematice, na rozdíl od občanů, rozumí.

Další aktivity nepovažují dotázaní za ani jednoznačně účinné nebo ani neúčinné při prosazování změny zákona. Úspěšnost demonstrace a petice je půl na půl. Na dopis poslanci by nevsadila ani čtvrtina dotázaných. Což by se naopak zase líbilo politikům, pro které je toto vhodnější a adekvátnější angažovanost občanů. Hladovku by dotazovaní považovali za ztrátu času (Šamanová 2010).

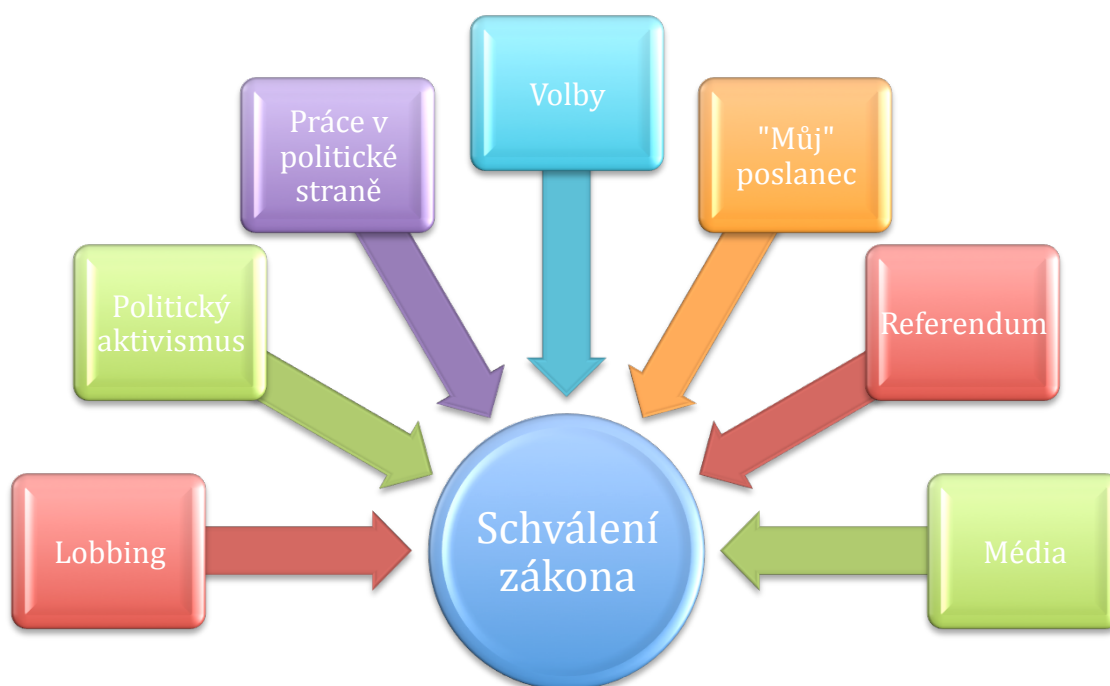
Z výzkumu AV ČR však také vyplývá, že se občané o **politické dění státu zajímají převážně pasivně**. Svůj zájem projevují sledováním politického dění v televizi nebo „zanadáváním“ si v hospodě. Pouhá desetina se zapojuje do řešení veřejných problémů, věnuje svůj čas politickým shromážděním nebo setkáváním s politiky (Červenka 2010b). Jako pasivní skupinu ji vnímají také komunální politici – občané jsou pasivní a o dění v obci se příliš nezajímají. Jejich zájem pravděpodobně není možné stimulovat, což je dáno zejména jejich konzumní orientací. Shrnuje názory starostů na občany Bystřičan v závěru své práce (Bystřičan 2006).

5.4.2. Co všechno si můžeme dovolit v prosazování zákonů?

Možností jak změnit zákon je spousta, zvláště když se představivosti meze nekladou. Problém je však samozřejmě v jejich účinnosti. V následující kapitole se seznámíme s vybranými přístupy, u kterých se dá předpokládat, že pozitivně ovlivní proces schvalování zákona. Některé se dají oficiálně považovat za prvky přímé demokracie, ostatní mohou být v určitých situacích i za hranicí zákona.

Obr. č. 3 - Faktory ovlivňující schválení zákona

Zdroj a zpracování: Autorka DP

5.4.3. Lobbying

Lobbying je podle mínění občanů¹⁵ hned za úplatky druhou nejsilnější pákou při rozhodování politiků. Zároveň je to asi nejvíce rozporuplný přístup, který média a i veřejnost vnímají jako výhradně negativní jev. Je synonymem pro korupci, přeběhlíky, podplácení (Burian) ... Definicí k vymezení lobbingu existuje celá řada, **ale v zásadě jde o prosazování zájmů**. V našem případě jde o **cílevědomé ovlivňování politické reprezentace**. Poněkud stručně, ale zároveň i konkrétně definuje A Dictionary of Politics, kde je tato činnost popisována jako „přesvědčování členů sněmovny k podpoře nebo zamítnutí zákona, prostřednictvím osobních kontaktů v těch předsálích parlamentních budov, kam má přístup veřejnost“ (Elliot 1966: 234). Novější definice v Oxford Concise Dictionary reaguje na novější trendy v lobbingu: „Lobbying je aktivitou prováděnou různými činiteli, od zájmových skupin přes oddělení *government relations*¹⁶ velkých firem

¹⁵ Výzkum Sociologického ústavu AV ČR.

¹⁶ Definuje vztahy s vládními institucemi, spolupráce a výměna informací mezi firmou a úřady státní správy a samosprávy, které jsou pro ní důležité

až po cizí velvyslanectví. (...) *starší typ lobbingu, jenž spočívá v mobilizování vlivových sítí se zákonodárci je nahrazován novějšími formami lobbingu, v nichž se politické kampaně zaměřují na určité balíky otázek, mobilizují voliče a posilují volební fondy*“ (McLean 2003: 314) Lobbing to v české kotlině nemá vůbec jednoduché. Počet lobbistů se u nás odhaduje na stovky, ale většina se ke své profesi nehlásí. Česká právní úprava jim **takový předmět podnikání neumožňuje** a tak se schovávají pod **různé PR agentury a poradenské firmy**¹⁷. V tom je nejspíše ten největší problém, protože toto pokoutné provozování živnosti je (záměrně) vnímáno jako netransparentní, podvodné, vynucující vždy úplatky. Což podle Buriana není pravda: „**Skutečný profesionální lobbista není vybaven penězi, ale informacemi**“ (Burian). Konkrétní metody lobbování jsou velice pestré a liší se kauza od kauzy: Setkávání se s politiky, podpora ze strany známých osobností, aktivování veřejnosti (malé demonstrace, petice), vzbuzení zájmu médií, uspořádání průzkumu veřejného mínění, ale také kandidatura do zastupitelstva. Zvláštní přístupem je pak politické hnutí, které má kořeny v USA, tzv. „**Grassroots**“¹⁸. Jedná se vlastně o politické hnutí, jehož aktivity jsou iniciovány politikou komunity. To se vyznačuje tím, že je **přirozené a spontánní** a vyhraňuje se tak vůči tradičnímu přístupu politických struktur. Grassroots hnutí jsou většinou na komunální úrovni, mezi jejich lobbistické „zbraně“ patří: pořádání schůzek nebo party v domovech zúčastněných, výlep plakátů, oslovování náhodných chodců v ulicích, sepisování peticí, mobilizace dopisních, telefonních nebo e-mailových kampaní, získávání finanční podpory pro aktivity, organizace velkých demonstrací a rozhodně ne poslední – sociální sítě (jako je Facebook nebo Twitter) (wikipedia Grassroots). Sílu občanských aktivit rychle pochopily organizace, zájmové skupiny, ale i politikové, kteří často stojí na druhé straně barikád. Protože je pro ně často komplikované (např. pro jejich statut) oficiálně iniciovat podobné aktivity **najímají PR nebo reklamní agentury**, které toto dělají pro ně. Vytváří tak umělé, falešné hnutí, které se navenek chová jako Grassroots, ale ve skutečnosti je poháněno profesionály (v angličtině se mu říká **Astrourfing**) (wikipedia Astrourfing). Lobbing může být akceptován širokou veřejností tehdy, podaří-li se od něj oddělit konotace

---

¹⁷ V České republice například (sdružené v Asociaci Public Relations Agentur): AMI Communications, spol. s r.o., EMC a.s., GCI, Hauska & Partner, s.r.o. (Šedivý 2007)

¹⁸ Přeloženo z aj do čj: kořeny trávy.

s korupcí (Šedivý 2007). Musí být transparentní a při rozhodování odpovědných osob hrají roli pouze argumenty, nikoli peníze nebo kariéra (Burian).

5.4.4. Práce v politické straně

Volíme politické strany nebo jednotlivé politické osobnosti? Komu je poslanec více zodpovědný: své politické straně nebo (svým) voličům? Protože cílem voleb je vytvoření zákonodárného sboru *jednotliví poslanci mají zastupovat veškerý lid, a nikoliv výlučně své voliče či volební obvod* (Říchová 2002). Poslanec si tak může brzy připadat trochu schizofrenní – má zastupovat vůli lidu, vyjít vstříc své politické straně nebo jednat podle svého nejlepšího vědomí, tak jak mu káže Ústava¹⁹? Možná právě proto má Vladimír Klokočka pravdu, když říká, že: „Vhodnější než pojem “zástupce” je termín “**představitel**”, který odpovídá přesně termínu “reprezentant”. „**Parlament totiž nezastupuje, ale v rámci své kompetence představuje lid**” (Klokočka 1996).

Kubr (2005) se politickému mandátu podrobněji věnuje také ve svém satirickém Průvodci politickým divadlem. Poslanec podle něj není vázaný pouze jedním mandátem, ale hned čtyřmi. Vedle mandátu **voličského**, který si poslanec připomíná jen v období před a těsně po volbách je politik vázaný především mandátem **stranickým**. Na oplátku, že Vás politická strana zařadí na svou kandidátku, vyžaduje Vaší poslušnost a jak jste se mohli dočíst už výše, ani se tím netají. Nejméně legálním mandátem avšak neméně častým je mandát **sponzorský**. Schovávají se za něj nejrůznější skupiny a temné síly, které tahají za nitky a mají tu moc skutečně ovládat dění. Nakonec nejdůležitějším mandátem je pro poslance ten **osobní**, který byl vybudován na úsilí a schopnostech poslance a vyjadřuje povinnost ke svým bližním, rodině a sobě samému. Na první pohled spletité a nepřehledné vztahy jsou pro poslance zcela jasné, aneb: „*Koho chleba jíš, toho píseň zpívej*“.

Abychom se tedy vrátili k původní otázce: *Kdo je můj poslanec?* Mým poslancem může být jakýkoliv poslanec v Poslanecké sněmovně, protože **vláda je vládou všech občanů, nikoli jen svých voličů** (Kubr 2005). Přičemž se nám vynoří další otázka a sice: jak moc důležitý jsem se svým problémem pro poslance? A právě vztahem mezi poslanci, voliči a politickou stranou se zabývá studie vypracovaná pod hlavičkou sociologického ústavu

---

¹⁹ V Poslaneckém (a i Senátorském) slibu stojí: (...) “Slibuji na svou čest, že svůj mandát budu vykonávat v zájmu všeho lidu a podle svého **nejlepšího vědomí a svědomí**”.

v letech 1993 – 2000. Dotazovaní poslanci cítí největší odpovědnost vůči svým voličům (voličům strany), která sice klesá ve prospěch všem voličům (resp. voličům v daném obvodu), ale není ohrožena dlouhodobě nízkou „oddaností“ straně (osciluje mezi 5 a 2 procenty). To může být také důvod, proč se politické strany snaží své poslance zavázat k naprosté poslušnosti pod pohrůžkou vyloučení ze strany a placení vysokých pokut²⁰. Strany to řeší podepsáním smlouvy, která je zavazuje např. k hlasování **v souladu s názorem strany**. A to tedy i v případě, že má opačný názor na věc. Když by například partaj byla pro válku, nesměl by poslanec hlasovat pro mír (Kubr 2008). Takovému mandátu se říká **vázaný** nebo **imperativní mandát** a nezáleží, zda je poslanec odpovědný straně nebo lidu. Zastánci přímé demokracie si přejí **prosadit** imperativní mandát do Ústavy (především ve vztahu volič-občan a poslanec).

Předmětem této práce není zjistit, zda **práce v politické straně** na politickém postu dává dotyčnému větší nebo menší možnost v prosazení zákonů. Politik však samozřejmě má oproti občanům obrovský náskok: nejenže může svým hlasem přispět k prosazení zákona, může ho především přímo předložit ke schválení parlamentem.

5.4.5. *Politický aktivismus*

Jaký „repertoár jednání“ obsahuje politický aktivismus? Podle Ondřeje Císaře zahrnuje několik typů jednání, mezi nejčastějšími v českém prostředí se vyskytují:

- Násilné kolektivní jednání
- Stávka
- Performance, happening, politické divadlo
- Festival, street party, výstava

---

²⁰ Parlamentní strana Věci Veřejné podmínila umístění na kandidátskou listinu podpisem smlouvy, která mimo jiné zavazuje kandidáta:

- *že bude vždy vystupovat v souladu s prezentovanými názory Politické strany a vlastními veřejnými vystoupeními Politickou stranu a její stanoviska a názory podporovat.*
- *v případě kdy Kandidát bude ve Volbách zvolen poslancem PSČR (...)bude vystupovat a*
- *činit právní úkony v souladu se zájmy Politické strany a reprezentovat její stanoviska a názory po celou dobu trvání mandátu (...)*
- *v případě, že Kandidát nesplní tyto a další požadavky je povinen uhradit Politické straně 7.000.000 Kč, přičemž všechna jeho práva i závazky vůči Politické straně zanikají (Věci Veřejné 2010)*

- Nenásilná demonstrace, shromáždění, pochod
- Blokáda, okupace budov
- Petice

Kolektivnímu jednání ve střední a východní Evropě (dále SVE) se věnují dvě literatury – Petrov a Tarrow, 2007. Přestože každá z nich poměřuje občanskou společnost a aktivismus jinak, na jednom se shodují – **občanská společnost je v SVE slabá**. Studie tak vychází z hlavního indikátoru, kterým je **organizované členství** – čím je silnější, tím lepší je úroveň občanské společnosti. Z jednoduchých počtů vychází, že občan postkomunistických zemí je členem menšího počtu dobrovolných organizací než občan tzv. starších demokracií nebo postautoritářských zemí²¹. Jedinou výjimkou jsou odbory, u kterých vedou prvenství státy SVE.

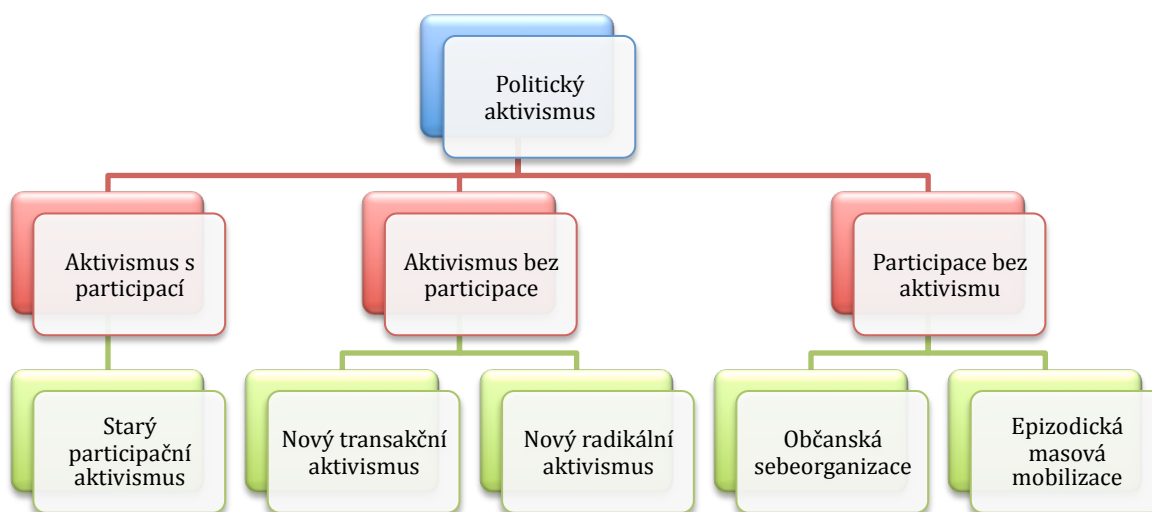
Kniha Politický aktivismus v České republice, shrnuje výsledky výzkumů z výše uvedených literatur a zároveň závěry aplikuje na české prostředí. Stěžejními pojmy jsou pro autora **aktivismus a participace** podle kterých definuje různé druhy politického aktivismu (*viz podrobněji Příloha č. 1*):

1. Aktivismus s participací
2. Aktivismus bez participace
3. Participace bez aktivismu

---

²¹ Starší demokracie jsou: Austrálie, Finsko, Japonsko, Norsko, Švédsko, Švýcarsko, USA a Západní Německo. Postautoritářské země zde zastupují Argentina, Bangladéš, Brazílie, Chile, Filipíny, Jižní Afrika, Jižní Korea, Španělsko, Uruguay a Venezuela. Postkomunistické země tvoří Česká republika, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Makedonie, Rumunsko, Rusko, Slovensko, Slovinsko, Ukrajina a Východní Německo.

Obr. č. 4 - Politický aktivismus v pojetí O. Císaře

Zpracování: Autorka DP

Ty jsou dále charakterizovány jednotlivými modusy aktivismu, podle síly jejich **mobilizační a transakční kapacity**.

Po roce 1993 se podle analýz Ondřeje Císaře (2008) začaly v České republice rozvíjet čtyři vzorce politického aktivismu: **starý participační, nový transakční, nový radikální aktivismus a občanská sebeorganizace**.

Jednotlivé mody se podle politologa liší z hlediska **četnosti protestních událostí**, jejich **geografického umístění, velikosti** (tj. počtu účastníků, které byly schopny mobilizovat), repertoáru **jednání** (užívaných strategií), **cílů a vznášených požadavků**.

Starý participační aktivismus je narozdíl od ostatních charakteristicky nižší četností protestních událostí, ale zároveň je založen na relativně široké participaci. Jako například u **odborových svazů, které nesahají k mobilizaci příliš často, pokud už k mobilizaci dojde, jsou schopny přivést do ulic mnoho lidí**. Podílí se na organizaci poměrně vysokého počtu celostátních událostí. Jejich strategie je **spíše nenásilného charakteru**, jako jsou například **petice a demonstrace**. Zvláště je zde důležitá **stávka**. Zcela zde však chybí nové „kulturní“ strategie jako jsou performance nebo happeningy. Požadavky jsou především **ekonomického charakteru**, za nimi následují požadavky týkající se veřejných politik. Starý aktivismus je ve své **orientaci jasně materialistický**.

Nový transakční aktivismus mají na svědomí většinou skupiny nebo organizace, které konají sice často, ale nejsou schopny sdružit větší počet účastníků. Repertoár jednání je však za to o něco rozsáhlejší. Mezi zmíněnými nechybí nenásilné demonstrace, petice, ale také „kulturní“ strategie, jako jsou performance, výstavy a festivaly. Stejně široké je také spektrum požadavků – od ekologie, životního prostředí, práv zvířat přes požadavky týkající se veřejných politik. Na rozdíl od starého participačního aktivismu se však nezaměřují na ekonomické nebo materialistické cíle. Jejich zájmy se vyznačují jasně postmaterialistickou orientací.

Z pohledu množství akcí se **nový radikální aktivismus** umísťuje mezi výše zmíněnými. Akce vedou radikální aktivisté, kteří se vedle nenásilných demonstrací nebojí také poměrně velkého počtu přímých **násilných** akcí. Zacilují tak především na mezinárodní instituce, veřejné mínění, instituce jiných států, politické aktéry, český stát a jeho politickou elitu – nemíří však na konkrétní státní instituci. Jejich požadavky se týkají **národní bezpečnosti a zahraniční politiky a lidských práv**.

Posledním typem, který se objevuje v ČR po roce 1993 je tzv. **občanská sebeorganizace**, kdy se lidé mobilizují bez zapojení nějaké organizace. Co do počtu akcí je tento způsob mobilizace nejčastější, zároveň se však vyznačuje nízkým počtem účastníků. Kromě akce „Děkujeme, odejděte!“. Do jeho nástrojů spadají **petice**, následované **nenásilnými demonstracemi**. Pozornost zaměřují na **centrální státní instituce, i na nižší orgány státní správy**. Jejich požadavky směřují do oblastí fungování národních institucí, soudního systému a policie, také environmentální požadavky a požadavky zasahující do veřejných politik.

A jaké jsou tendence politického jednání v České republice? Ve sledovaných letech 1993 – 2005 **ubývá nenásilných demonstrací, pochodů a shromáždění ve prospěch petičních akcí**. Zcela se upouští od nenásilného kolektivního jednání na druhou stranu se začínají více využívat k prosazení **zájmů festivaly, street party a výstavy**.

5.4.6. *Referendum*

Významný posun směrem k přímé demokracii nastal v dubnu 2010, kdy byl přijat zákon o krajském referendu. Přestože se stále nejedná o celostátní rozhodování, dostávají občané relativně účinný nástroj, kterým mohou ovlivňovat politiku.

Referendum (lat. to co musí být odkázáno) ... Česká republika má sice referendum zakotveno v Ústavě: *Ústavní zákon může stanovit, kdy lid vykonává státní moc přímo*, prováděcí zákon však stále nebyl přijat – což v praxi znamená, že celostátní referendum v českém prostředí neexistuje. Výjimkou bylo celostátní hlasování o vstupu ČR do Evropské unie, kdy byla ústava **novelizována** speciálně pro tento **jeden případ**: *Prezident republiky vyhláší referendum o přistoupení České republiky k Evropské unii a jeho výsledek*. Podle Frédéric Esposito však ani toto referendum nemůže být považováno za referendum: „*V České republice není žádná pozitivní právní báze pro instituci referenda. Dokud nebude přijat ústavní článek upravující tuto záležitost, lid - jako držitel státní autority - delegoval tuto svou svrchovanost státním orgánům, kteří ji vykonávají v jeho pověření. ČR je plně reprezentací demokracií. Navíc znění čl.2 §2 zcela jasně uvádí, že státní orgány nemají jakoukoliv povinnost přijmout ústavní článek o referendu.*“ (Rott 2003). Referenda jsou možná pouze na komunální úrovni prostřednictvím tzv. obecního a nově krajského²² referenda. Místní referendum vyhláší starosta nebo musí být vyhlášeno pokud ho chce určité procento²³ obyvatel. Je platné a závazné v případě, že se ho zúčastní **nejméně polovina oprávněných voličů**.

5.4.7. Vnímání přímé demokracie v percepci politických stran v PSP ČR

Referendum napříč politickými stranami je až na **ODS** celkem přijatelné. Ta rozhodně **upřednostňuje tzv. zastupitelskou demokracii** na úkor zavádění prvků přímé demokracie. Nejvíce pozornosti se v zavádění prvků přímé demokracie bude upírat na stranu **Věcí Veřejných**, která na této filosofii postavila svoji předvolební kampaň do parlamentu v roce 2010. VV slíbila zavedení referenda na celostátní úrovni a neváhá se pustit v této souvislosti i do Evropské unie. K problému se ve svém volebním programu **ČSSD, KSČM, Strana Zelených a TOP 09** nevyjadřovaly (Volební programy 2010 – Referendum 2010). Odmítavý postoj ODS potvrdil také prezident Václav Klaus, který vetoval návrh zákona o krajských referendech: *Zákon mění existující poměry i tím, že je*

---

²² 13.4.2010 přehlasovali poslanci prezidentovo veto a prosadili tak zákon o krajských referendech. V platnost vzejde v lednu 2011.

²³ 30% v obci do 3000 obyv., 20% v obci do 20 000 obyv., 10% do 200 000 obyv., 6% v obci nad 200 000 obyv. (CEVRO 2007)

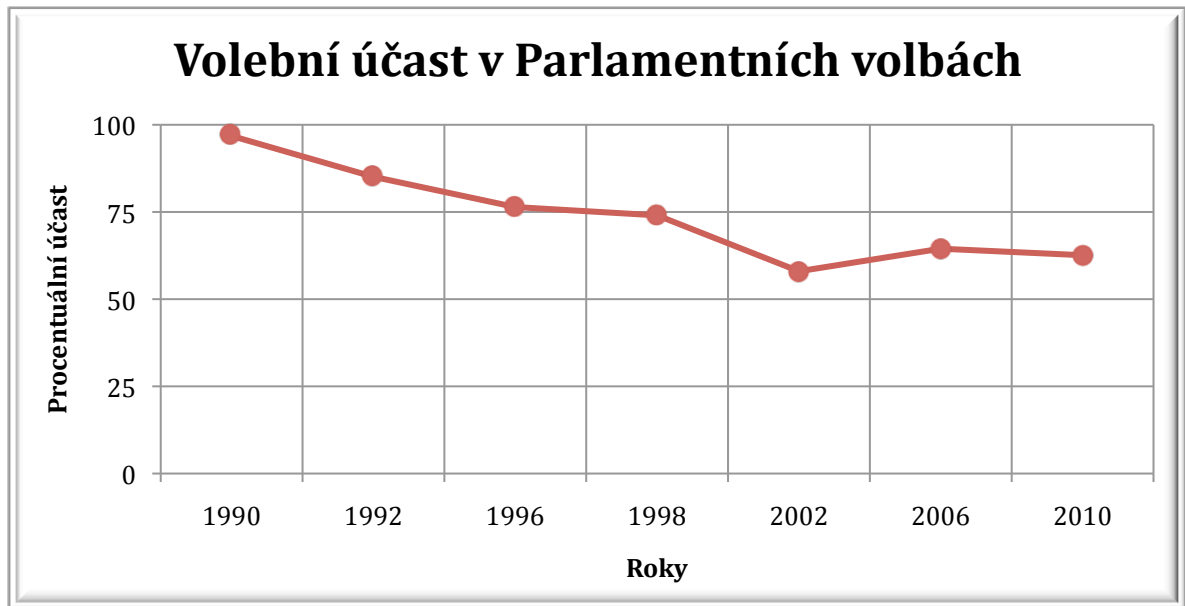

pokusem o zavedení prvků přímé demokracie na úroveň kraje, což je velmi sporné. Narozdíl od místního referenda se na úrovni kraje jedná o čistou politiku a na tu v našem ústavním systému platí - jako zásadní princip - mechanismus nepřímé demokracie ... Zákon by se stal dalším krokem k regionalizaci České republiky a k parcelování státu. Znamenal by ohrožení konzistentnosti politického rozhodování, protože by mohl vést k tomu, že bude celostátní politika jedním či více kraji blokována (Václav Klaus 2010). O tom, zda má být vyhlášeno krajské referendum rozhoduje zastupitelstvo kraje nebo o něj svým podpisem požádá minimálně 6% obyvatel v kraji. Platné a závazné je rozhodnutí v případě, že se referenda zúčastnilo alespoň 35% oprávněných osob a hlasovala-li ve věci nadpoloviční většina a alespoň 25 % oprávněných osob zapsaných v seznamech oprávněných osob (č. 118/2010 Sb.).

5.4.8. Volby

Svobodné volby jsou základním stavebním kamenem demokratické společnosti. První volby po pádu komunistického režimu v roce '89, se konaly v červnu 1990 do ještě tehdejší České národní rady. Volební účast byla enormní – 96.79 procent (www.volby.cz). Od této doby množství lidí, kteří chodí k Parlamentním volbám každý rok klesá, přestože je to nejdůležitější a v podstatě s referendem jediná účinná cesta, jak mohou občané ovlivňovat politiku v ČR.

Obr. č. 5 - Volební účast v Parlamentních volbách 1990 - 2010

Zdroj: Český statistický úřad, Zpracování: Autorka DP

V následující části se budeme věnovat samotným technikám hlasování, především pak alternativním způsobům, které podle odborníků *mohou* mít vliv na účast občanů ve volbách. Stejně jako se vyvíjí technika, vyvíjí se také způsoby hlasování. Často skloňované je v současné době hlasování přes **internet**. Ve Velké Británii, Švýcarsku a Estonsku už měli voliči možnost odevzdat svůj hlas prostřednictvím tohoto média. Ve Švýcarsku to bylo už dokonce v roce 2003, možnost hlasovat v národních volbách přes internet využilo 22% voličů, volební účast byla vyšší o 13% než minulé volby. **První celostátní volby přes internet** zorganizovalo v roce 2006 **Estonsko**. Státy, které organizují volby přes internet registrují **vyšší volební účast**, na pozitivní závěry je však vzhledem k novosti projektu ještě stále velmi brzy. U jakého jiného alternativního způsobu hlasování však již můžeme dělat závěry, je metoda korespondenční: „*Většina studií potvrdila pozitivní dopad v podobě **podněcení zájmu občanů o politické dění a zvýšení jejich motivace účastnit se hlasovacího procesu.***“ (Reterová 2010). Byl tak zaznamenán nárůst voličů o 5-15 procent. Podle provedeného výzkumu je zavádění tzv. e-demokracie včetně e-voleb nezbytné a je jednou z možných cest k **lepší kvalitě demokracie** (Reterová 2010).

Hlasovacích metod je však nepřehledné množství, Česká republika spadá do skupiny států, kteří využívají moderní způsoby hlasování – tzv. **tištěné volební lístky**:

Obr. č. 6 – Modely hlasování podle Reterové

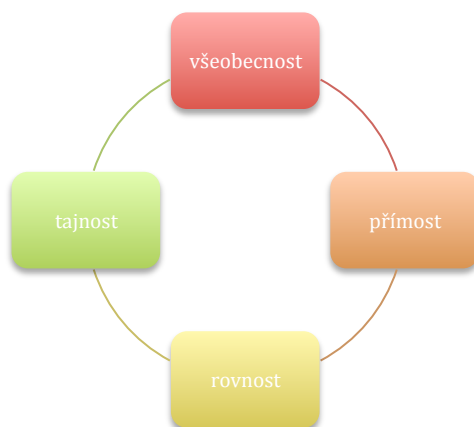
Zpracování: Autorka DP

Alternativní způsoby hlasování přinášejí mnoho **výhod**: eliminaci volebních podvodů, odstranění chyb vzniklých během ručního sčítání, samotné sčítání je rychlé, čímž se předejde zpochybňováním volebních výsledků. Samozřejmě to **není systém dokonalý**. Kritici zmiňují především systémové a technické chyby, které mají za následek totální selhání systému (což je dost fatální problém, protože v případě selhání neexistuje možnost zpětného získání informací o hlasech).

Volby přes internet, chcete-li on-line hlasování, se samozřejmě neomezují pouze na volby, ale mohou být především využity v referendech. Hlasování z domova, práce nebo volebních místností je pohodlné, nezabere příliš času a slibuje tak vyšší zájem o politické dění ze strany občanů. V případě realizace se však naskýtá závažný problém, protože pokud bude volič hlasovat z domova (tedy ne za „plentou“), nejsou mu zaručena určitá volební práva.

Demokratičnost voleb je založena na čtyřech zásadních pilířích (Reterová 2008):

Obr. č. 7 – Zásady demokratických voleb podle Reterové

Zpracování: Autorka DP

Tyto zásady přitom musí být zaručeny jako celek, alternativní volba porušuje všechny: **všeobecnost** – ne každý má přístup a schopnosti používat technologie, **rovnost** – naskytá se možnost odevzdat více hlasů, **tajnost** – volba není tajná, dá se zjistit, kdo hlasovat a je ovlivnitelná (nátlak ze strany rodiny, přátel přímo u hlasování), **přímost** – není přímá (hlasuje se prostřednictvím médií, nicméně toto bych nepovažovala jako argument, protože i u hlasovacích lístků se hlasuje skrze tyto lístky, které ke všemu sčítají lidé).

Současná vláda²⁴ přitom elektronické volby podporuje a s jejich realizací neotálí, první by tak měly proběhnout už za dva roky v roce 2012, při volbách do Senátu. Může se zdát, že je to především na nátlak představitelů politické strany VV, ve skutečnosti se projekt elektronických voleb už několik let vyvíjí a je součástí tzv. e-governmentu, který rozjelo tehdejší Ministerstvo informatiky a byl prosazován také pozdějším ministrem vnitra Ivanem Langrem. Skeptici upozorňují na znevážnění aktu jako takového: „ ... *právo spolurozhodnout svou volbou o budoucím osudu svého města, kraje či země, je právem vážným. (...) Mělo by chtít po voliči námahu nejprve učinit vlastní rozhodnutí o tom, co je správné, pak se zvednout ze svého bytu (od počítače) a dojít 300 metrů do volební místnosti. Sám, svobodně* (Strejček 2010)“, píše na svém blogu europoslanec Ivo Strejček (ODS).

---

²⁴ V čele s premiérem Nečasem, vzešla z parlamentních voleb 2010.

Předchozí debata se však čtenářovi může zdát naprosto marná, když se dozví, že lidé už nyní **na internetu prodávají své hlasy**: „*Vydražím svůj hlas. Vytvářací cena je jedna koruna*“, stálo v inzerátu na

internetovém aukčním portálu aukro.cz. (Parlamentní listy 2010). Na sociální síti Facebook, je založena skupina s názvem: Prodám svůj hlas ve volbách 2010, která má téměř 900 členů (Facebook 2010).

Obr. č. 8 – Kopie www stránky: Prodám svůj hlas ve volbách

5.4.9. *Kdo je „můj poslanec“ aneb do jaké míry jsem zastoupena v Parlamentu?*

Zkontrolujte si *svého poslance*, oslov *svého poslance*, nebo dokonce *zastřelte si svého poslance* hlásají titulky ke článkům, které vyhledal textový vyhledávač Google.com po zadání hesel „svého poslance“. Ale kdo je vlastně můj poslanec? Po bližším zkoumání zjišťuji, že jde spíše o zvolání řečnické. Neexistuje žádný zákon či řád, který by přiřazoval určitému občanu jednoho poslance. „Vaším“ poslancem tak v ideálním případě může být politik, pro kterého jste hlasovali ve volbách a který se do Parlamentu České Republiky dostal. Pokud, jako v mém případě, Váš kandidát ve volbách neuspěl, můžete si vybrat jakéhokoliv poslance. Vybírat můžete podle sympatií k politické straně, nebo podle oborů, výborů či komisí²⁵, které Vám mohou pomoci s řešením Vašeho problému.

Úplný seznam poslanců je zveřejněn na webových stránkách Poslanecké sněmovny České republiky (www.psp.cz).

²⁵ Radí starosta MČ Prahy 11 pan Mgr. Mlejnský ve svém dopise ve kterém odpovídá na mou otázku kdo je „můj volený zástupce“. Korespondence v příloze.

5.4.10. Média

Neodmyslitelným elementem, který hraje velmi důležitou roli při formování názorů společnosti potažmo politických zástupců, jsou média (= televize, rozhlas, tištěné či internetové deníky, magazíny, časopisy, ...). V redakcích však nesedí roboti, kteří by naprosto objektivně popisovali skutečnosti. Zprávy, komentáře či analýzy připravují lidé, kteří mají své vlastní názory a ty ať už vědomě či podprahově prolínají do svých sdělení²⁶. Dalo by se tedy říci, že média hrají jakousi roli prostředníka mezi (politickými) institucemi a občany (Kunštát 2006). V souvislosti s touto rolí médií se můžeme setkat s pojmem „**reprezentace reality**“, kdy může docházet k vytváření určitého „**pseudoprostředí**“, popisuje tento fenomén Robert Buček ve své diplomové práci Úloha médií v procesu tvorby veřejné politiky (Buček 2008). Zároveň dodává, že problém především tkví v tom, že ti co přijímají tyto informace se v drtivé většině staví k těmto informacím nekriticky, pasivně přijímají, co jim je nabízeno.

Zástupci médií však mají na vybranou, jejich funkce popsal již právník Vojtěch Šimíček (Šimíček 2000):

- a) **Funkce vrátného** – také gatekeeper – spočívá ve schopnosti médií ovlivňovat míru pozornosti společnosti k určitému problému. **Až když média** zdůrazní určitý problém, začnou veřejné instituce aktivně jednat.
- b) **Zapisovatel** – zaznamenává události, které podle také interpretuje
- c) **Hlídací pes** – kontrola vůči státu

---

²⁶ Je poněkud odvážné toto bez jiných podkladů tvrdit. Za svoji dvouletou činnost v celostátní televizi, jsem byla několikrát svědkem podobných situací, kdy vedoucí vydání záměrně zadával novinářům témata, která (ač pravdivá) poškozovala stranu se kterou nesympatizoval a naopak podporoval témata, která byla přínosná pro stranu konkurenční. Zároveň jsem tu nečinila žádný objev, takovéto fungování mediálních institucí je veřejným tajemstvím. Např.: Pravicový nadhled ČT <http://www.denikreferendum.cz/clanek/3931-pravicovy-nadhled-ceske-televize> (cit. 14.3.2011).

Ve své případové studii tak mohu vycházet z toho, že pokud se podaří (prostřednictvím tiskových zpráv, tiskových konferencí, vazbám na novináře) vzbudit zájem novinářů o téma, mohou významnou měrou přispět k prosazení zákona. Řekněme, že by v redakcích seděli sami nekuřáci. V období schvalování zákona o zákazu kouření v restauračních zařízeních by tak novináři „masírovali“ své diváky a čtenáře, jak moc důležité je zákon přijmout (na základě statistik o zdraví, rozpočtu, ...), úspěch na prosazení zákona tak bude bezesporu větší než bez této „mediální kampaně“.

6. ANALYTICKÁ ČÁST

Dříve než se pustíme do analýzy, musíme se detailněji seznámit s „aktéry řízení“, které jsme si definovali ve čtvrté kapitole - Metodologie. Mezi tyto aktéry jsme zahrnuli:

zástupce občanské společnosti:	Mgr. Lukáš Nádvorník
poslanec prosazující zákon:	MUDr. Boris Šťastný
tabákový lobbista	JUDr. Karel Nový

Následující kapitola vychází z předpokladu, že fakta jako věk, vzdělání, pracovní zkušenosti (kariéra) a lidské vlastnosti mají významný vliv na řešení daného problému a jsou pro zkoumání případu neodmyslitelné.

Mezi aktéry můžeme na první pohled vyzorovat podobné rysy. Kromě toho, že jsou všichni dotazovaní **muži, mají vysokoškolské vzdělání**, jsou i podobného věku, který se pohybuje v rozmezí **39 – 46 let**. Všichni tito muži se v současné době nacházejí na vyšších kariérních příčkách, **zastávají posty vyžadující vysokou míru zkušeností, kontaktů, vzdělání a rivality**.

Pan **Lukáš Nádvorník** je živnostník, od roku 2005 se mimo jiné zabývá PR a Marketingem. Je ředitelem několika webových portálů, které se zaměřují především na minoritní skupiny – seniory, těhotné ženy, novopečené rodiče, apod. Pan Nádvorník před čtyřmi (v roce 2007) lety založil iniciativu Stop kouření, jejichž cílem je úplný zákaz kouření v restauračních zařízeních. **Je nekuřák.**

Pan poslanec **Boris Šťastný** vstoupil jako volený zástupce do politiky v roce 2002. Od roku 2006 je poslancem za ODS ve Sněmovně, od června 2010 vykonává funkci předsedy regionálního sdružení ODS Praha. Pan poslanec před čtyřmi lety spolu s poslankyní Olgou Zubovou a poslancem Carbou předložil návrh zákona, který by zakazoval kouření v restauračních zařízeních. Médii je vnímán jako primární nositel této myšlenky²⁷. **Je nekuřák.**

---

²⁷ Po zadání klíčových slov „Boris Šťastný kouření“ do www vyhledávače Google se zobrazí 14 700 výsledku, např: <http://zpravy.idnes.cz/hostem-idnes-cz-bude-odpurce->

Lobbista **Karel Nový** je díky českým médiím známý prosazovatel zájmů významné tabákové fabriky v České republice. Pan Nový v minulosti pracoval jako zástupce velvyslance ve Washingtonu, podle svých slov byl zaměstnaný také u českých deníků a týdeníků (Respekt, Mladá Fronta, Reflex, ČTK). Mimo jiné absolvoval stáž u poslance ODS Davida Šeicha. Ve své kanceláři má oficiální fotografie s bývalým prezidentem USA Georgem W. Bushem a jeho chotí. Systematicky lobbuje proti regulacím kouření a zvyšování cen cigaret. **Je občasný kuřák doutníků.**

6.1. Fakta a argumenty kolem zákazu kouření v restauračních zařízeních

Jak již bylo naznačeno v úvodu praktické části: žádný zákon o zákaz kouření v restauračních zařízeních neexistuje. Existuje však novela zákona *O ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky*, jejichž součástí byl v prvním návrhu novely také požadavek o zákazu kouření.¹ Ve volebním období 2006 – 2010 byla tato novela vedena pod Sněmovním tiskem 142, jeho vývoj v bodech naleznete v příloze této práce. Pro pochopení situace však potřebujeme trochu hlubší popsání průběhu schvalování zákona. V příloze této práce naleznete podrobný průběh schvalování a připomínkování návrhu zákona (Sněmovní tisk 142). Ve zjednodušené formě níže v textu. V příloze této práce naleznete podrobný průběh schvalování a připomínkování návrhu zákona (Sněmovní tisk 142²⁸). Ve zjednodušené formě níže v textu:

---

koureni-poslanec-boris-stastny-plw-/domaci.asp?c=A090610_154643_domaci_lpo /citace 26.3.2011/

²⁸ Ve schématu si všimnete, že byl zákon ze 3. Čtení vrácen do 2. Čtení. Toto není v legislativním procesu příliš obvyklé. Došlo tomu tak na základě stížnosti, že schvalování různých verzí pozměňovacích návrhů je nepřehledné. Pro představu výňatek ze Stenoprotokolu, hovoří zpravodaj poslanec Dimitrov: “(...) *Bude-li B.IV.3 přijat, jsou A.1 až A.3, D.2, H, I.1.1, I.1.2, I.2, I.3 a J nehlasovatelné. Nebude-li B.IV.3 přijat, hlasovat D.2. Bude-li přijat D.2, jsou A.1 až A.3, H, I.1.1, I.1.2, I.2, I.3 a J nehlasovatelné. Nebude-li přijat D.2, hlasovat H. Bude-li přijat H, jsou A.1 až A.3, B.IV.3, I.1.1 až I.1.3 (...)*”. (PSP ČR 2008) Pouze zlomek z návrhu.

Obr. č. 9 - - Stručné schéma Sněmovního tisku 142

Zdroj: Sněmovní tisk 142, PSP ČR Zpracování: Autorka DP

V návrhu zákona je pro nás důležitý paragraf 8, v (1) text označený c)²⁹. Navrhovaný text změny zákona je:

(1) Zakazuje se kouřit:

“c) ve **vnitřních prostorách zařízení společného stravování provozovaných na základě hostinské činnosti**⁵⁾, s výjimkou zvláštních, stavebně oddělených prostor ke kouření vyhrazených se zajištěným dostatečným větráním podle požadavků stanovených zvláštním právním předpisem⁴⁾,”

Hned po prvním čtení zákona 25.4.2007 byl zákon přikázán k projednání výborům. Hospodářský výbor navrhl změnu odstavce c) následovně:

(1) Zakazuje se kouřit:

“c) ve vnitřních prostorách zařízení společného stravování provozovaných na základě hostinské činnosti⁵⁾ **označených na vstupních dveřích jako nekuřácké** a v kuřáckých zařízeních v době časového omezení s výjimkou prostor ke kouření vyhrazených a označených na vstupních dveřích jako kuřácké se zajištěným dostatečným větráním podle požadavků stanovených zvláštním právním předpisem⁴⁾,”

Od této doby, tedy roku 2007, v žádném z návrhů novely o ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky nefiguruje návrh na absolutní zákaz kouření v restauračních zařízeních.

Nakonec byl schválen návrh novely (142/7), který zahrnoval pozměňovací návrhy, na kterých se mohli shodnout všichni, co připomínkovali (Hospodářský výbor, Výbor pro zdravotnictví, poslanci Vlastimil Aubrecht a Boris Šťastný, poslankyně Gabriely Kalábkové a další). V roce 2009 byl návrh novely zákona schválen Senátem, prezident podepsal zákon 11.8.2009.

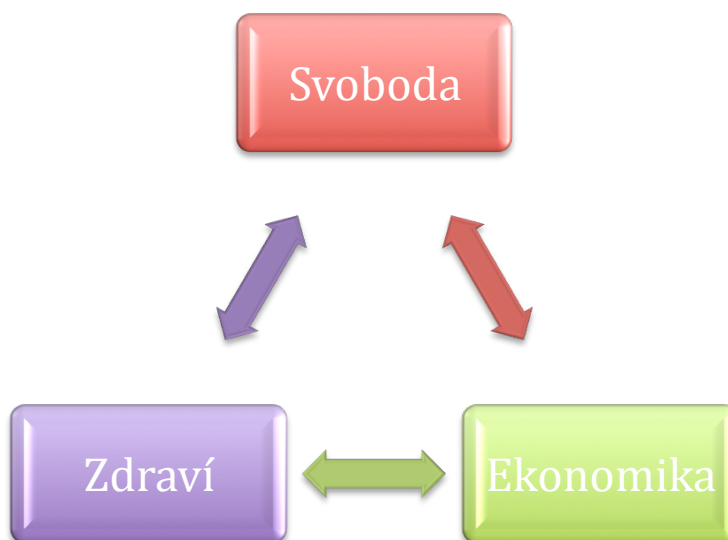
---

²⁹ 8 odst. 1 písmeno c)

6.1.1. Argumenty

V rovině odůvodnění se příznivci a odpůrci zákona střetávají ve třech základních argumentech:

Obr. č. 10 - Argumentační schéma antikuřáckého zákona

Zdroj a zpracování: Autorka DP

Zastánci přirozeně především argumentují zdravotním vysvětlením a obviňují druhou stranu ze sledování svého ekonomického zájmu. Jsou kritizováni, že profit staví nad zdraví. Odpůrci tedy často neargumentují finančními důvody jako důvody narušování osobní svobody, na což, společnost s dlouhou historií narušování lidských práv a svobod, velmi dobře slyší. Z toho důvodu je právě možná tento dogmatický argument přijímán bez bolestivějšího zamyšlení: **žijeme ve svobodné nebo demokratické zemi?**

A také, zda opravdu jsou tabákové firmy k zákonu lhostejné, jak samy říkají³⁰. Například lobbista Nový tvrdí, že proti zákonu o zákazu kouření vůbec nelobbuje, že jeho společnosti spíše leží na srdci právě práva kuřáků: „(...)je nám to jedno z obchodního hlediska. Není nám to jedno z toho hlediska, že se, řeknu, oklešťují práva kuřáků.“ Ve stejný den, ve stejném rozhovoru však na otázku, proč tedy nepodporují zákon o zákazu kouření odpovídá: „(...) my žijeme v kapitalismu. V kapitalismu základním hybnou silou je tvorba

³⁰ Například ve článku: *Tabákové firmy: Poslance jsme jen informovaly* z června 2009 (ČTK 2009)

zisku. (...) Jde o business, samozřejmě že jde (...).” Toto, ale přirozeně není v oficiálním vyjádření žádné tabákové firmy, lobbistů nebo politiků.

Jedním z dalších argumentů zastánců tzv. protikuřáckého zákona je podpora veřejného mínění. To je zase velmi často zpochybňováno protistranou (data nejsou dostatečně relevantní, ne každý se přizná ke svému názoru apod.). V roce 2008 provedl Sociologický ústav AV ČR výzkum: Občané o kouření (Škodová 2008). Podle průzkumu je v současné době **29 procent aktivních kuřáků**, 46 procent nikdy nekouřilo a zbytek z dotázaných kouřit přestalo. Zároveň většina kuřáků (74%) kouří pouze příležitostně. Mezi dotázanými **však panuje shoda na zákazu kouření** v divadlech a kinech nebo veřejné dopravě (95%) resp. 94%), nadpolovičně část se vyjádřila také pro zákaz kouření na pracovišti (76%) a v restauracích (59%). Kouření by **nemělo** být zakázáno pouze v barech a kavárnách (55%) nebo ve venkovních veřejných prostorách (68%).

Dotázaní jsou zároveň přesvědčeni, že pokud bude zákaz kouření prosazen do zákona, kuřáci kouřit nepřestanou, přesunou se do ulic.

6.2. Co všechno musím udělat, abych změnila zákon?

Rozhovory se všemi aktéry směřovali především k této otázce. Co všechno musím udělat, abych změnila zákon? Co všechno musím udělat, abych ve Vás probudila zájem o danou problematiku, Vy jste pochopili společenskou poptávku po ní a i přes Váš počáteční nezájem či opačný postoj zákon nakonec přijali?

Všichni dotazovaní na tuto otázku odpovídají téměř shodně. Vyjmenovávají argumenty, které najdete v každé encyklopedii definující nástroje (zastupitelské) demokracie. Opakování mé otázky se dostáváme blíže k realitě.

Nádvorník především zmiňuje tyto čtyři body:

- a. Zajištění jednoduché medializace projektu (nejen vlastní mediální kampaň typu plakátů na lavičkách, ale také pořádání tiskových konferencí, vydávání tiskových zpráv, vystupování v médiích, apod.)
- b. Využití sociální sítě – Facebook, Twitter, virální videa.
- c. „Infiltrace“ mezi politiky – hledání politického spojence ve Sněmovně nebo-li *Kontaktuj svého poslance.*
- d. Argumenty pro politiky pak má být veřejné mínění (v ideálním případě nadpoloviční část je na straně navrhovatele) a vytvoření silné zájmové skupiny.

Poslanec Šťastný na tuto otázku nedokáže odpovědět obecně. Konkrétně v případě zákazu kouření v restauračních poznamenává, že: „*V tomto případě by nesmírně pomohla širší podpora elit*“. Elity jsou pro něj v tomto případě elity *politické*, jako je prezident, jeho kancléř, a další.

Lobbista se k této otázce nejdříve nechce vyjadřovat, aby neradil konkurentům. Později však na otázku, co tedy mají lidé udělat, jít do ulic a udělat revoluci? „*Tak se to ale v občanské společnosti dělá, že jo. Demonstruje se před Bílým domem, před Úřadem vlády. Přivezete ty krávy, rozlijete to mlíko. Tak se to dělá, tak vypadá demokratický postup. To je samozřejmě krajní řešení. To je přece přirozeným projevem občanské spokojenosti nebo nespokojenosti s nějakou linií vlády, politiků. Víte, primárně, politik nefunguje v izolovaném prostředí.(...)*“, říká Nový.

6.2.1. Oslov svého poslance! - v praxi

Dále je to v přístupu k politikovi se zákonodárnou mocí (poslanec). Tedy v případě, kdy ho chcete informovat a zaujmout pro svůj požadavek. Že existují dvě „taktiky“ se Nádvorník shoduje s Novým, aniž by to jeden z nich tušil:

- a. „**upřímná**“ – tzn., že politik sdílí Váš názor a svou vlastní iniciativou začne zákon prosazovat
- b. „**pragmatická**“ – politik je ochoten za přijatelných obětí pomoci prosadit zákon, činí tak většinou do té doby, kdy má z této činnosti nějaký osobní, kariéerní přínos (popularitu, prezentaci v médiích, oslovení potenciálních voličů)

„*Já myslím, že ho (politika – pozn. autorky) pro to musí získat. A to buď upřímně nebo pragmaticky tzn. že v tom musí spatřit nějakou svou výhodu (...)*“, říká Nádvorník. Lobbista Nový o sebe prezentaci politiků mluví stejně: „*... řekněme si narovinu, kdo prosazoval zákon o zákazu kouření ... a jak za to moc bojovali? ... Anebo to byl headline³¹ v novinách? Řekněme si to narovinu...*“.

6.3. Subjektivní vnímání řízení

Všichni účastníci řízení kromě zástupce médií se zabývají problematikou zákona zákazu kouření v restauračních zařízeních přes čtyři roky. Obě strany břehu do (ne)prosazení zákona investovali značné finanční i duševní bohatství. Proto je překvapením, že i přes

---

³¹ Headline – český překlad z anglického jazyka = „titulek“ článku.

neúspěch v týmu zastánců zákona nevládne pesimismus nebo vyhoření: „(...) *ale je to prostě běh na dlouhou trať. Když máte ty partnery, jaký máte, tak prostě ti se nedají ovlivnit. A samozřejmě kdybychom tomu věnovali víc energie, víc peněz, víc času tak nepochybně budeme úspěšnější. Takže ta chyba není pouze na druhé straně. My bychom bezpochyby mohli být efektivnější. Z tohoto pohledu to opravdu není o marnosti, protože to přináší svoje výsledky: ta veřejnost na to reaguje, média na to reagují, část politiků taky. Teď je jenom otázka, kde se to podaří přetlačit.*“, říká Lukáš Nádvorník.

Na důvodech, proč zákon nebyl přes několikaleté prosazování schválen, se však aktéři řízení neshodli. Chybu spatřovali spíše než sami v sobě v ostatních účastnících řízení. Z odpovědí by se také dalo vyčíst, že mají pocit dostatečně dobře odvedené práce, ale naráží na ostatní účastníky, kteří díky svým pravomocím znemožňují jejich úspěch: „(...) *zabedeností českých politiků. A ta zabedenost, jestli to tak mohu nazvat, je samozřejmě ne že by byli úplně hloupí, ale jsou velmi pragmatičtí.*“, odpovídá Nádvorník na otázku, proč zákon stále nebyl změněn. Politickou nevoli potvrzuje také poslanec Šťastný: „(...) *neexistuje většinová vůle poslanců rozhodnout o mém návrhu (...). Protože se nenašlo 101 poslanců, popřípadě většina v Senátu, popřípadě podpora pana prezidenta (...).*“ Lobbista Nový naráží na lenost politiků a občanských sdružení: „*Já jsem si žádnýho občanského sdružení nevším. Bud' to neodpracovali opět nebo jim to nějak uteklo (...).*”

6.4. Percepce mocenské pozice, vazby a spolupráce s ostatními účastníky řízení

Z rozhovoru s aktéry je patrné, že všichni vnímají svoji pozici vlivně ve vztahu alespoň k jednomu faktoru ovlivňující (ne)prosazení zákona. Zástupce občanského sdružení vnímá svou sílu především směrem k médiím a oslovování dalších stoupenců prostřednictvím elektronických médií:

„*Já myslím, že ve vztahu k tomu, aby ten požadavek byl slyšet, tak hodně silně. Na druhou stranu přiznává, že oslovení lidí je věc jedna, ale přimět politiky se takovou iniciativou zabývat je záležitost úplně jiná: “Pokud jde o tu efektivitu, kam to povede, nebo jak se budou politici podle toho chovat, tak tam už z těch zmíněných důvodů, si myslím, nebo cítím, že ta pozice tak silná nebude. Ale obecně bych řekl, že poměrně silná ano. Myslím si že, iniciativa která na svou stranu strhne poměrně velkej počet lidí a má za sebou i v podstatě část médií tak to není vůbec špatný výchozí postavení proti těm politikům. (...)* i

za starýho parlamentu on nebyl zas až takový problém setkat se s panem Vlčkem a s dalšíma lidma akorát to k ničemu nebylo. Tam ty pozice jsou takový zakopany, nebo byly, takže ti lidé mají z nějakého důvodu maj prostě nějaký svoje přesvědčení a nechtějí ho moc měnit a to souvisí se spoustou věcí: věk, inteligence ňáká zkušenost, to jestli kouří, tam je to tak strašně vyhranění. Zákon – kouření a dopravní předpisy podle mne nehrajou politické strany žádnou roli, maj na to svůj vyhraněnej názor, ta věc se jich řekněme dotýká denně a na základě toho jsou přesvědčeni, mají své přesvědčení a jsou nepřesvědčitelní. Ted' se bavím o těch, kteří nejsou ovlivňovaní nějakým způsobem tím lobby, tam je to jiný.”

Také ostatní aktéři vystupovali více suverénně. Lobbista Nový na konkrétní otázku neodpověděl jak se vnímá ve vztahu k ostatním účastníkům řízení, ale v rozhovoru se o téma několikrát opřel – o politicích: „Co to je za lidi? To jsou nějaký géniové, nějaký vzdělanci, úspěšný v businessu? No, kdyby byli úspěšní v businessu tak nesedí za 80.000 ve Sněmovně (...).” O novinářích: “ (...)Ti novináři jsou obvykle nevzdělaní a jeden den píšou o punčochách (...).” O občanských sdruženích: „(...)ale jejich politiky jsou takové že s námi nekomunikují vůbec nebo na nás pokřikují jako sufražety v 19. století. To není partner do inteligentního demokratického dialogu.(...)”

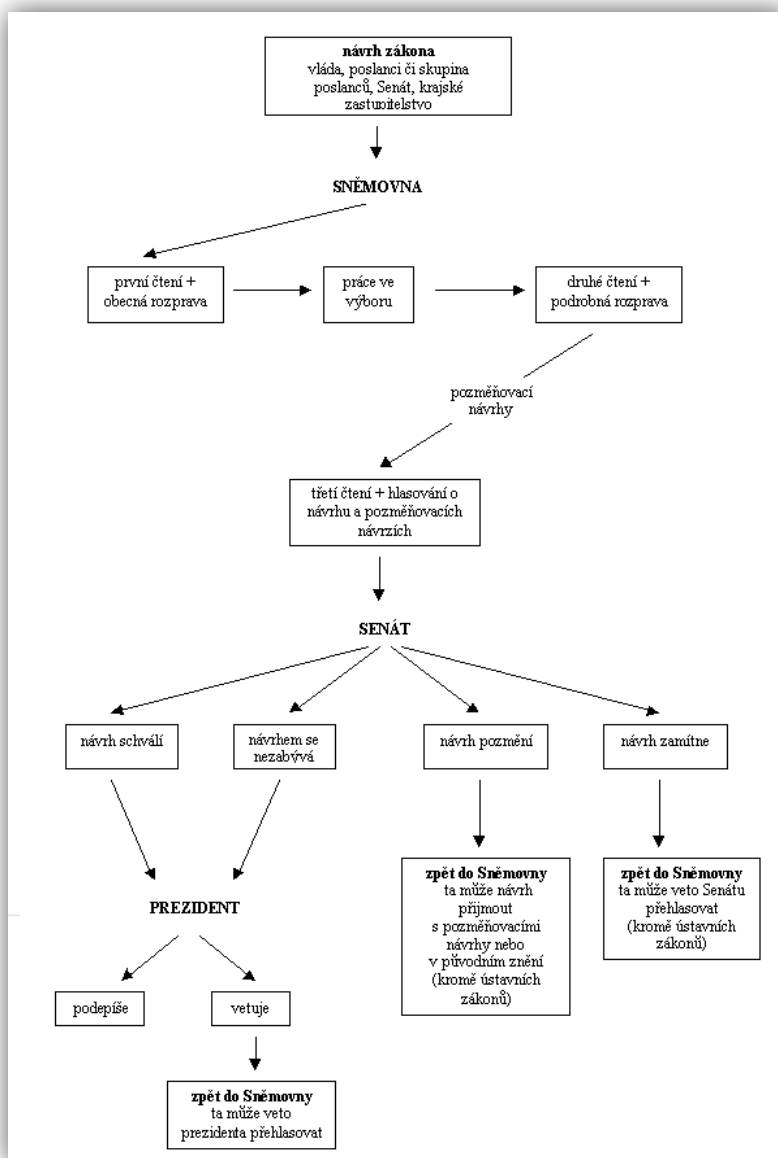
Jak již bylo zmíněno výše občanská sdružení v mysli lobbisty jsou zpochybňována. Nejen jejich financování, ale také jejich činnost: „Já jsem si žádnýho občanského sdružení nevším. Buďto to neodpracovali opět nebo jim to nějak uteklo. Primárně, já bych se na ně rád díval jako na rovnocenné partnery, ale oni s námi nehovoří. Oni s námi odmítají jakýkoliv dialog vést. Já bych rád, jaksi s nimi vyložil karty na stůl a hovořil o vzájemně přijatelných řešeních ale jejich politiky jsou takové že s námi nekomunikují vůbec nebo na nás pokřikují jako sufražety v 19. století. To není partner do inteligentního demokratického dialogu.”

6.4.1. Poslanci

Vycházíme z premisy, že poslanci jsou v prosazování zákonů nejsilnější, protože je to přesně 200 zástupců lidu, kteří i přes nesouhlas Senátu, prezidenta nebo veřejného mínění mohou prosadit zákon.

Obr. č. 11 - Proces schvalování zákonů

Zdroj: Příručka občana 2011

Otázka se tedy nabízí sama: jaké motivace působí na politiky při schvalování zákona. Rozhovory nejenže potvrzují stanoviska uvedená v literární rešerši této práce, ale zároveň

otvírá další možnosti. Kromě tedy těch, které jsme jmenovali v teoretické části a ke kterým se ještě vrátíme v kapitole 6.5 Demokracie v percepci aktérů řízení, se nabízí motivace čistého sebe prezentování na které hodně často naráží také oslovený lobbista. V rozhovoru nepřímo označil politické prosazování zákona o zákazu kouření za zajišťování si reklamy. Vysvětlení používá také jako argument na otázku, proč zákon za čtyři roky prosazování nebyl schválen: „(...) Pakliže pro ni nenašli podporu, tak to asi neodpracovali. Je odpovědností každého politika včetně předsedy vlády aby zákon, který předkládají pro něj získal podporu za a. koalici za b. politickým spektrem. Jestli se mu to nepodaří tak buď měl nějaký jiný zájem nebo to neodpracoval. Tam ten součet na konci je jednoznačnej: prosadil neprosadil.“, říká Nový.

Poslanec Boris Šťastný se díky své iniciativě tzv. nekuřáckého zákona přirozeně těší zájmu médií. Ve sdělovacích prostředcích vystupuje a je jimi také vnímán jako velký zastánce nekouření v restauračních zařízeních: „Veřejnost ho zná jako muže, jenž chce zakázat kouření v restauracích a jenž chce povolit eutanazii“, napsal v roce 2008 redaktor MF DNES Václav Dolejší (Dolejší 2008). Pravda však také je, že od roku 2007 (tedy od prvního návrhu o zákazu kouření), který byl zamítnut ve Sněmovně, nepředložil další návrh příkazující zákaz kouření. Média opět přinesla celou řadu vyjádření pana poslance, zda se chystá opět bojovat za tzv. nekuřácký zákon: „(...) Začnu na tom pracovat letos v létě, až bude možné důkladně zanalyzovat roční působení nyní platné novely antikuřáckého zákona (...).“ (Právo 2011).

6.4.2. Lobbying

Lobbista i poslanec vnímají lobbying jako legitimní způsob prosazování zájmů. Zástupce občanské společnosti má však jiný pohled (s velkou pravděpodobností ovlivněný dezinterpretací pojmu médií). Podle Nádvorníka existují dva hlavní důvody, proč pro prosazování svých zájmů nenajali lobbistu: finanční a morální. Lobbying primárně vnímá jako prostředek k prosazování *komerčních* zájmů a z důvodu negativního obrazu lobbyingu v české společnosti nechce, aby aktivity nekomerční skupiny byly spojovány s něčím, co má nádech korupce a úplatkářství.

„(...) Já si myslím, že by to (najmutí lobbisty - pozn. aut.) ublížilo a i já se přiznám, že bych to nevnímал úplně správně. Myslím, že by to tu autentičnost mohlo nabolovat, nebo by ji mohlo velmi výrazně snížit.“, říká Nádvorník.

Přestože žádná ze stran přímo nepřipouští, že lobbying musí nutně znamenat finanční podplácení nebo zvýhodňování politiků, nepopírají, že lobbiisté nezůstávají pouze u předkládání argumentů:

(...) Já jsem se historicky mnohokrát setkal, že různí lobbiisté přinesli pozměňující návrhy na to či ono a pak se to objevilo včetně gramatických chyb v návrzích zákonů či pozměňujících návrhů mých kolegů (...), říká pan Šťastný. Finanční zvýhodňování odmítá také lobbiista. Na otázku proč by tedy poslanci vycházeli vstříc zájmovým skupinám mající z takového rozhodnutí nemalý profit opět naráží na „pragmaticnost“ politiků:

*„(...) Co to je za lidi? Jsou to nějaký géniové, nějaký vzdělanci, úspěšní v businessu? No, kdyby byli úspěšní v businessu tak nesedí za 80.000 ve Sněmovně, vidíte. To jsou lidi, kteří prorostli nějakýma sekretariátama a za nějaký zásluhy se tam dostali. Ty lidi, kteří mají jiné, než stranické zásluhy obvykle sedí v Senátu, ale ti mají pravomoci asi jako vy a já. Takže mají stejný lidský vlastnosti jako má běžnej zbytek populace. (...) To znamená, že od přírody jsou líní, od přírody nepracovití, od přírody téměř ničemu nerozumí, od přírody ... řada z nich ani nezná ty procesy legislativní, jak to prochází. Nechce investovat peníze do té práce, protože to mají jako spíš takovou společenskou funkci. Ale neříkám, že jsou takoví všichni, ale je tam taková jistá část, která taková je. No a jim jde samozřejmě o to, že se mohou prezentovat před voličema. (...) takže oni jsou v podstatě rádi, že za nimi někdo přijde a řekne jim, pane poslanče, tady máme ten pozměňovací návrh, už jsme ho zpracovali za Vás, ti právníci jsou už zaplacení už do toho nebudete muset dávat svoje poslanecký peníze a tady jsme Vám už vyjednali podporu, když budete chtít ... a samozřejmě k tomu musíte mít také argumentaci, to oni zase nejsou debilové. **Takže ta podstata té věci je, že Vy to vypracujete za toho politika.** On má na svých webových stránkách: předložil jsem zákon. To tam není vidět, předložil jsem zákon o povolenkách z ČEZu a že to za mně prosadili ti a ti lobbiisté. Je tam napsáno poslanec ten a ten prosadil povolenky.*

6.4.3. Média

Podpora veřejného mínění, jejichž přítomnost je podmínkou úspěšnosti návrhu, je dle Nádvořníka silně ovlivňováno médii. Na rozdíl od lobbyingu jsou tedy pro něj média klíčovým prostředkem k „rozhýbání věcí“ a efektivní způsob, jak o sobě dát vědět.

Zájem novinářů se dá pomocí znalosti marketingu a PR poměrně jednoduše aktivovat.

Na druhou stranu lobbista Nový médiím příliš velkou váhu nedává. Dle jeho názoru sice novináři mohou ovlivnit náladu ve společnosti, ale neovlivní ji do té míry, že by přiměli lidi zcela změnit názor. „(...)... já bych je nepřeceňoval ... (...)“, říká Nový. „(...)Protože oni jsou vždycky o tři kroky pozadu za reálným děním, oni jsou v relativním modu, že jo. Ten důvod je přesně ten samej jako u těch poslanců. Ti novináři jsou obvykle nevzdělání a jeden den píšou o punčochách, druhý den o cigaretách, třetí den o autech, čtvrtý den o politickém skandálu, pátý den ... oni jdou samozřejmě pouze po povrchu těch věcí... (...)“

6.4.4. Občanská sdružení

Občanské sdružení STOP KOUŘENÍ existuje čtyři roky. Představují spíše umírněnou skupinu lidí, kteří vsadili svůj úspěch na oslovení politiků a veřejného mínění skrze sdělovací prostředky: „(...)My jsme toho vlastně udělali hrozně málo, protože si myslíme, že naše práce není organizovat demonstrace a věnovat se tomu celý rok. My jsme dali dohromady petici, jako zákonný nástroj, tu petici jsme vystavili na internetu a tu internetovou petici jsme se pokusili medializovat, tzn. dostat na ní co nejvíce lidí. A potom jsme výsledek té petice šli ukázat (do Poslanecké sněmovny – pozn. autorky), už dvakrát a chystáme se potřetí, do parlamentu, aby viděli, že existuje, abychom jim to připomněli. (...)Ale to jsou kroky jediný, který jsme udělali, které nám přišly efektivní, ale už nic moc víc, pokud se nechceme věšet na sněmovnu, což nechceme, protože nejsme fanatici, jsme normální lidi, kteří si myslí, že by to tak mělo být (...).“

Činnost občanského sdružení Stop kouření si všimají i další aktéři řízení, panu Šťastnému i Novému se však musí připomenout. Pan poslanec Šťastný je dále v kontaktu s doktorkou a ještě jedním občanským sdružením. S panem Nádvorníkem se zná, ale z jeho reakce je poznat, že s ním příliš úzce nespolupracoval. Poslanec tvrdí, že používá činnost těchto občanských aktivit jako argument, proč by měl být zákon schválen. Záznamy z jednání Sněmovny použití tohoto argumentu při předkládání zákona však nezaznamenaly. Ve třetím čtení zákona však byli ve Sněmovně prostřednictvím pana předsedy Vlčka přítomní poslanci seznámeni s internetovou peticí organizace Stop kouření.

6.5. Demokracie v percepci aktérů řízení

6.5.1. Politická odpovědnost

V literární rešerši jsme se zabývali politickou odpovědností – tedy komu je ať už z právního nebo morálního hlediska politik odpovědný – straně, lidu, sám sobě?

Pohled pana poslance Šťastného by se mohl zdát jednoznačný: (...) *podle platné Ústavy je poslanec odpovědný v rámci takzvané zastupitelské demokracie čili tam já vykonávám svůj mandát podle svého nejlepšího svědomí a vědomí. Čili mé rozhodování nemůže být nikým ovlivněno nebo zúženo. (...)* Na druhou stranu však připouští, že i v ODS existují tlaky ve smyslu jednotného hlasování na členy poslaneckého klubu: *„(...) Byly případy a jsou případy, kdy existuje nějaká míra loajality, stranické loajality a byly a jsou případy, kdy taková neexistuje. (...)*” Míra „potrestání“ (popř. vyloučení ze strany) závisí na tom, jak moc důležitý je pro stranu dané hlasování. *„(...) Přestože existovalo například závazné usnesení poslaneckého klubu ODS, kdy bylo dokonce prohlášeno tzv. dvoukřížkové hlasování což je závazné, za to Vás mohou vyloučit z klubu, když budete proti tomu hlasovat, tak já jsem hlasoval jinak (pro zákaz kouření v restauračních zařízení – pozn. autorky), mohl jsem být vyloučen z poslaneckého klubu (...)*“³² Na tuto skutečnost naráží také lobbista Nový: *„ (...) Ale zároveň on musí, jako člen nějaké politické entity respektovat názor té politický strany za kterou tam sedí, za kterou má mandát a která se mimochodem spolupodílela na spolufinancování politické kampaně (...)*“³². To je ta realita. Primárním by však podle něj měl být v oblasti rozhodování volič.

6.5.2. Občanská angažovanost

Pokud bychom mohli z rozhovorů zobecňovat, řekli bychom, že lidé, kteří jsou u moci nebo se cítí silní v ovládnání Moci, nevidí občanskou angažovanost rádi. Voliče potažmo občany vnímají jako prostředek získání této moci. Za nejvhodnější projev občanské angažovanosti považují volby zastupitelů, poslanců a senátorů. Ti mají být podle nich takovou prodlouženou rukou lidu a vládnout, *reprezentovat* je. Na druhou stranu poslanec

---

³² Pan poslanec Vlastimil Tlustý již takové „štěstí“ neměl. V hlasování o vyslovení nedůvěry (Topolánkově) vládě, byl z poslaneckého klubu ODS vyloučen (ČTK 2009).

svůj názor **jasně nadřazuje názorům občanů a ospravedlňuje se Ústavou**³³: „(...)pro mě a priori to, že nákou věc chce či nechce nějaký počet osob, občanů není argument, pro mě znamená argument zdůvodnění toho, té jejich žádosti. Nepochybně byste našla ve společnosti několik set lidí, kteří by Vám podepsali petici, že je potřeba zrušit daň z příjmů a ta petice by mohla být doručena do poslanecké sněmovny, ale já bych pro takovou petici nehlasoval. protože bych věděl, že kdybych zrušil daň z příjmů nebo všechny daně tak se zhroutí ekonomika České republiky.“

Větším příznivcem nástrojů (přímé) demokracie je Nádvorník. Nutno však říci, že se všichni aktéři shodují na tom, že prvky přímé demokracie přináší různé nebezpečí v podobně populistického ovlivňování občanů, tradice občanské společnosti, nevyzrálosti.

6.5.3. Paradox zastupitelské demokracie

Výstupy z rozhovorů a analýzy dokumentů jako jedno z klíčových východisek pro občany jeví zájem o větší participaci na veřejném rozhodování směřují na **kandidaturu do politických institucí**. Pokud se tedy občan chce zapojit do dialogu na „rozhodovací úrovni“ měl by na této úrovni nejen nést svá práva, ale také povinnosti a závazky.

V této práci je tento jev nazván jako *PARADOX ZASTUPITELSKÉ DEMOKRACIE*. Paradox ve smyslu přístupu politiků na „dělbě moci“ s lidem: tvé názory mne zajímají, ale pokud si je chceš prosadit, musíš se stát jedním z nás. Tento přístup však může fungovat pouze ve chvíli, kdy o ovlivňování věcí veřejných projeví jen úzké procento populace. Nutno také podotknout, že politici nemají žádné zkušenosti (ať už vyplývající z historie nebo konkrétního politického vzoru) ve spolupráci s občany. Neumí nakládat s jejich požadavky, neexistuje fungující aparát, systém, který by jim toto umožnil.

V naší případové studii vystihuje přestavitel občanského sdružení přístup k politice následovně: „(...) Já jsem už dávno upustil od toho, že když si chci dát dobrou kávu, tak si pořídím kavárnu.“

---

³³ Českou Ústavu má pan Boris Šťastný velmi dobře nastudovanou. V tomto případě cituje část ve které se říká, že poslanec má hlasovat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí – viz. kapitola Práce v politické straně.

7. ZÁVĚR

V této práci nás zajímala úroveň občanské společnosti v České republice, kterou jsme zkoumali na jednom konkrétním případě - prosazování tzv. kuřáckého zákona. Skrze jednotlivé rozhovory přímých aktérů (poslanec, občan, lobbista) a za přispění novinových článků a internetu jsme se pokusili, co nejdětailněji popsat vztahy mezi aktéry této situace – jejich mocenské pozice, jakým způsobem vnímají ostatní aktéry, jak sami subjektivně vnímají prosazování tohoto zákona. Cílem práce bylo popsat jakým způsobem „funguje“ demokracie, tedy vláda lidu v Česku. Je na místě připomenout, že dotazovaní - především pan poslanec Šťastný i pan lobbista Nový si ve svých výpovědích často odporovali, což probíhalo podle téměř identického scénáře. V první polovině rozhovoru oba odpovídali, jak jim napovídalo jejich vědomí „tak to má být“, takové jsou (ideální) vztahy, takové jsou zákony a my se podle toho řídíme. Jako například pan Nový, který hned na začátku vychvaluje politické zástupce: „(...) to jsou (pozn. Politici) strašně milí lidi, já si s nimi velmi rád zajdu na kafe. To je první věc, jsou to vzdělaní a rozumní pánové a dámy, někteří pečlivou, uvážlivou a spravedlivou rukou řídí tento stát. (...)“ V druhé polovině rozhovoru odkrývá potlačovanou část svých názorů: „Co to je za lidi?(Politici – pozn.) To jsou nějaký géniové, nějaký vzdělanci, úspěšní v businessu?“

Vystihněme tedy nejdříve hlavní identifikované prvky demokracie, jak je vnímají aktéři řízení:

Politik a lobbista tvrdí:

- Občanská angažovanost jiná než volby zastupitelů (předkládání peticí, demonstrace, navštěvování (svých) poslanců) je sice doporučený postup v projevení spokojenosti či nespokojenosti občanů, ale političtí zastupitelé tyto projevy při svých rozhodování nemusí (ani z morálního důvodu) brát v úvahu.
- Svobodné volby zastupitelů jsou hlavním nástrojem občanské angažovanosti, zastupitelé reprezentují své voliče, veřejným míněním se však, pokud nemají shodný názor, řídit nechtějí.
- Občané mají právo rozhodovat o vládě svého státu pouze prostřednictvím svých volených zastupitelů.

- Volení zástupci se mají řídit podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, to však v praxi může ovlivnit politická strana ke které patří nebo lobbisté (silněji než veřejné mínění).
- Občané nejsou dostatečně vyspělí a moudří, aby rozhodovali prostřednictvím referenda nebo petice o vládě svého státu.
- Primárním nástrojem jak ovlivnit politiku je volit „ty správné“ politiky.
- Pokud chce občan opravdu něco změnit, měl by vstoupit do politiky – tzv. paradox zastupitelské demokracie.
- Lobbying je vnímaný jako legitimní způsob v ovlivňování politiky.

Zástupce neziskové organizace tvrdí:

- Lobbying je aktivita určená pro prosazování komerčních zájmů, prosazováním nekomerčních zájmů by oficiální lobbying mohl poškodit pověst neziskové organizace.
- Zavádění nástrojů přímé demokracie může pomoci k řešení konfliktu mezi zájmy politika a občana (lidu).
- Veřejné mínění a spolupráce se sdělovacími prostředky je stěžejní předpoklad k prosazení zákona.
- Veřejné mínění a občanská angažovanost musí přesvědčit politika (ne)prosadit zákon.
- Nesouhlasí s „Paradoxem zastupitelské demokracie“.

Zástupce neziskové organizace, politik a lobbista se shodují:

- Česká společnost není připravena na okamžité zavádění prvků přímé demokracie (závazné referendum, širší petiční právo).
- Je možné, že motivace politiků je ovlivňována čistě vlastním prospěchem bez nároku na finanční odměnu (od toho se odvíjí způsob k přístupu k politikům).
- Pravda je relativní, v prosazování zákonů jsou důležité argumenty.

Volené zastupitele lidu si můžeme představit jako elitní skupinu vládců, kteří se o svou moc s lidem nechtějí dělit. Předpokládají, že jako entita zastupují názory a potřeby voličů, že zastupitelská reprezentace odráží názorové rozložení ve státu a z toho důvodu se již

s občany/voliči nemusí radit. Vybízejí k občanských aktivitám, ale jejich pohnutkami se řídit nechtějí.

Složitost a časová náročnost legislativního procesu znemožňuje přístup v reálném životě k rozhodování o celospolečenských otázkách těch, kteří de facto vládou = občanům. Přestože jsou veškeré informace zveřejněné na internetu nebo k nahlédnutí na příslušných úřadech, proniknout do spletité sítě postupů a přístupů je pro člověka, který pracuje devět hodin denně a večer má rodinné povinnosti, velmi těžko dosažitelné.

Přístup k legislativnímu rozhodování z pohledu politika se potvrdil jako schizofrenní. Na jedné straně je poslanecký slib na straně druhé samotná strana a lobbisté. Voliči a jejich prosazování zájmů je odsouváno daleko jsou až na posledních místech. **Dalo by se říci, že míra nátlaku (u politických stran stranická loajalita, u lobbistů výhody) ovlivňuje politika v rozhodování.** Občané tak mohou především zaujmout, když jsou opravdu slyšet a vidět.

V rozhovorech často zaslechnete slovo volby – do zastupitelstev, Parlamentu, Senátu. Zda tento nástroj občanské společnosti stačí k demokracii může být (a já v to doufám) námětem pro jinou práci. Ale přesto se musím zeptat: mohou opravdu volby stačit občanům k vládnutí? Jsou svobodné volby zárukou demokracie a svobody. Když v Iráku v roce 2010 byly volby, řekli bychom, že mají demokracii?

Tomuto závěru nepřísluší zobecňovat. Praktická část chtěla odhalit a popsat motivace, vztahy a výsledky. Cílem rozhovorů s aktéry bylo získat především informace, které odborná či laická veřejnost tuší, ale které nikdy nebyly těmito aktéry přímo potvrzeny, což se v mnoha okamžicích opravdu podařilo. Na závěr bych proto ráda v souhrnu představila jednotlivé „metody“ jak přimět politika, abych schválil zákon podle aktérů řízení:

1. Zajištění jednoduché medializace projektu (nejen vlastní mediální kampaň typu plakátů na lavičkách, ale také pořádání tiskových konferencí, vydávání tiskových zpráv, vystupování v médiích, apod.). Organizace, které nedisponují takovými finančními prostředky upozorňují na své požadavky méně nekonfliktními způsoby (př. Greenpeace: přivazování se k budovám, stromům, apod.).
2. Využití sociální sítí – Facebook, Twitter, virální videa.

3. „Infiltrace“ mezi politiky – hledání politického spojence ve Sněmovně nebo-li *Kontaktuj svého poslance*.
4. Vzbuzení zájmu u politického zástupce/poslance (tzv. upřímný versus pragmatický přístup).
5. Perfektní znalost problematiky – zákonů, připravená argumentace.
6. Argumenty pro politiky pak má být veřejné mínění (v ideálním případě nadpoloviční část je na straně navrhovatele) a vytvoření silné zájmové skupiny.
7. Lobbying – najmutí profesionálního lobbisty (problematika financování). Lobbyisté často neprosazují celé zadání, snaží se s klientem dohodnout na přijatelnějším kompromisu, se kterým může souhlasit i protistrana, úspěšnost je mnohonásobně vyšší.

Občanská společnost se bezpochyby v České republice vyvíjí. Aby se ubírala tím „správným“ směrem, je nutné ji korigovat a implementovat taková řešení a nástroje, které ji budou nejen udržovat při životě, ale zároveň zlepšovat celospolečenské prostředí. Za nezbytné považují následující:

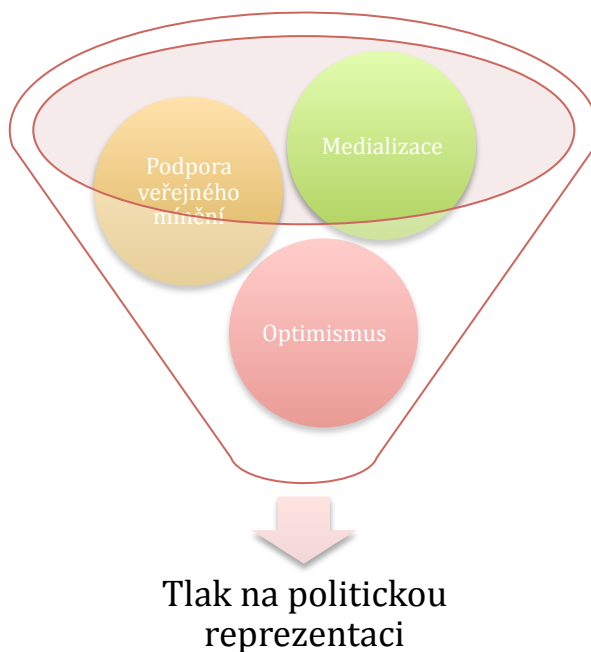
- Zavedení mediální výchovy do škol.
- Podpora a iniciování občanských aktivit již u žáků základních škol.
- Přesné označení vládního systému: neříkat demokracie, když se myslí zastupitelská demokracie.
- Postupné zavádění prvků přímé demokracie – závazná referenda, petice.
- Dialog mezi politiky a občany.
- Podněcování zájmu občanů angažovat se ve veřejných záležitostech (ideálně s využitím internetu a sociálních sítí).
- Větší spolupráce mezi politiky a občany, kteří sdílejí stejný názor (to ve vztahu Šťastný x Nádvorník chybí).

7.1. Odpověď na hlavní výzkumou otázku

Jaká je percepce demokracie v diskursu aktérů legislativního procesu: schvalování tzv. protikuřáckého zákona?

Zkoumaná jednopřípadová studie ukazuje, že v tomto případě (ve volebním období 2006 – 2010) zákon prosazen nebyl, žádné z metod tedy nebyly pro toto období úspěšné. Z rozhovorů by se však dal „vytáhnout“ určitý mix přístupů, filozofie jejichž cílem je vyvíjet neustálý tlak na politickou reprezentaci, neustále se připomínat, „znepříjemňovat“ politikům práci. Alespoň do té doby, kdy budou zavedeny jiné prvky „přímé“ demokracie.

Obr. č. 12 - Základní předpoklady k prosazování zákona podle Nádvořníka

Zpracování: Autorka DP

8. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

LITERATURA

1. ADAMOVIČ, Karolína. KŘÍŽOVSKÝ Ladislav, eds. 2007. *Politologický slovník*. Praha: C.H. BECK. 284s.
2. ARISTOTELES. 1999. *Politika*. Praha : Oikoyomenh. 159 s.
3. BUČEK, Robert. 2008. *Úloha médií v procesu tvorby veřejné politiky* [online]. Brno : Katedra ústavního práva a politologie. 57 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Dostupné z WWW: http://is.muni.cz/th/124237/pravf_m?info=1;zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3D%C3%A9Aloha%20m%C3%A9di%C3%AD%20v%20procesu%20tvorby%20ve%C5%99ejn%C3%A9%20politiky%26start%3D1uF9mYRkMeCDY82&sig=AHIEtbSXUok8ZjGoDj2i9KTdXuXY7F386w&pli=1>
4. BYSTRČAN, Ivo. 2006. *Loutkaři, veslaři nebo ekologové? : Občanská společnost v diskurzu starostů obcí*. Brno. 84 s. Diplomová práce. Masarykova Univerzita, Fakulta sociálních studií, katedra sociologie.
5. CÍSAŘ, Ondřej. 2008. *Politický aktivismus v České republice*. Praha: Kosmas, 188s.
6. ČERVENKA, Jan. 2010a. *Občané o svých možnostech ovlivňovat veřejné dění – únor 2010*. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.
7. ČERVENKA, Jan. 2010b. *Angažovanost Čechů ve veřejném životě – únor 2010*. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.
8. DOČEKALOVÁ Pavla, ŠVEC Kamil, et kol. 2007. *Úvod do politologie*. Praha: Granda Publishing a.s. 2010. 263s.
9. DRULÁK, Petr, et al. 2008. *Jak zkoumat politiku*. Praha : Portál, s. r. o. 255 s.
10. ECO, Umberto. 1977. *Jak napsat diplomovou práci*. Olomouc : Votobia. 278 s.
11. ELLIOT, Florence; SUMMERSKILL, Michael. 1966. *A Dictionary of Politics*. Harmondsworth : Penguin Books Ltd.
12. KLOKOČKA, Vladimír. 1996. *Poslanecký mandát v systému reprezentativní demokracie*. Politologický časopis. roč. V., č. 1. s. 22 – 23.

13. KRIEGER, Joel. 2000. *Oxfordský slovník světové politiky*. Praha: Ottovo nakladatelství. 1090s.
14. KUBR, Milan. 2005. *Průvodce politickým divadlem*. Praha : Baronet. 264 s.
15. KUNŠTÁT, D. a kol. 2006. *České veřejné mínění: výzkum a teoretické souvislosti*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 226 s.
16. McLean, Iain. 2003. *The Concise Oxford Dictionary of Politics*. Oxford: Oxford University Press. 624s.
17. MLSNA, Petr. 2007. *Přímá demokracie a její ústavní parametry v českém ústavním pořádku*. In: Dny veřejného práva. Ed. Pavel Kandalec et col., Brno: Masarykova univerzita. 1275 str.
18. RETEROVÁ, Sylvie. 2008. *Alternativní způsoby hlasování : Od tradičních metod k on-line volbám*. Olomouc : Periplum. 135 s.
19. ROUSSEAU, Jean-Jacques. 1989. *Rozpravy*. Praha: Svoboda
20. ŘÍCHOVÁ, Blanka. 2002. *Úvod do současné politologie*. Praha : Portál. 208 s.
21. SHAPIRO, Ian. HABERMAS Jürgen. 2002. *Teorie demokracie dnes*. Praha: Filosofia. 95s.
22. ŠAMANOVÁ, Gabriela. 2010. *Názory na podílení se občanů na rozhodování*. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.
23. ŠEDIVÝ, Michal. 2007. *Lobbing a jeho podoby v ČR*. Brno. 77 s. Diplomová práce. Masarykova Univerzita, Fakulta sociálních studií, katedra sociologie.
24. ŠKODOVÁ, Markéta. 2007. *Diskuze občanů o politických tématech představy o vlivech na rozhodování politiků*. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.
25. ŠKODOVÁ, Markéta. 2008. *Občané o kouření*. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. Dostupné z WWW: http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100768s_or80331.pdf
26. VESELSKÝ, Michal. 2009. *Možnosti občanů ovlivňovat veřejné mínění*. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.
27. VĚCI Veřejné. 2010. *Smlouva o úpravě vzájemných vztahů politické strany a kandidáta politické strany pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané v roce 2010*. [online]. [cit. 2011-03-27]. Dostupné z

WWW:<http://data.idnes.cz/soubory/domaci/A100526_KLU_SMLOUVAVV.PDF>.

28. ŽALOUDEK, Karel. 2004. *Encyklopedie politiky*. Praha : Libri. 600 s.

PRAMENY

1. BURIAN, Jan. 2010. *Lobbing může otevřít dveře*. Parlamentní listy [online]. [cit. 2010-06-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.bezkorupce.cz/aktuality/lobbing-muze-otevrit-dvere/>>.
2. CDFE [online]. 2011 [cit. 2011-03-31]. *Příručka občana*. Dostupné z WWW: <<http://www.cdfc.cz/cesky/pristidesetileti/prirucka/schema.htm>>.
3. *Češi prodávají své volební hlasy na internetu*. Parlamentní listy [online]. 2010, [cit. 2010-07-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/165465.aspx>>.
4. Česká republika. 2002. *Ústava České republiky*. In 515/2002 Sb.
5. Česká republika. *O krajském referendu a o změně některých zákonů*. In *Předpis č. 118/2010, Sb.*, 2010, 43. Dostupný také z WWW: <<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb10118&cd=76&typ=r>>.
6. *Čistě kuřáckých restaurací je v Česku už jen čtvrtina*. Právo [online]. 5.3.2011, [cit. 2011-03-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.borisstastny.cz/Z-medii/Ciste-kurackych-restauraci-je-v-Cesku-uz-jen-ctvrtina/>>.
7. ČTK. *Tlustý byl vyloučen z ODS*. Lidové Noviny [online]. 10.4.2009, [cit. 2011-03-27]. Dostupný z WWW: <http://www.lidovky.cz/ln_noviny.asp?r=ln_noviny&c=A090410_000017_ln_noviny_sko>.
8. DOLEJŠÍ, Václav. *Šťastný a bohatý nekuřák. Kdo je poslanec ODS, který chce zakázat kouření v restauracích*. MF DNES [online]. 2.6.2008, x, [cit. 2011-03-27]. Dostupný z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/stastny-a-bohaty-nekurak-kdo-je-poslanec-ods-ktery-chce-zakazat-koureni-v-restauracich-glg-kavarna.asp?c=A080602_095621_kavarna_bos>.
9. Facebook [online]. 2010 [cit. 2010-07-02]. *Prodám svůj hlas ve volbách 2010*. Dostupné z WWW: <<http://www.facebook.com/?ref=logo#!/pages/Prodám-svuj-hlas-ve-volbach-2010/339517867480?ref=ts>>.
10. Freedom house [online]. 2009 [cit. 2011-03-16]. *Nations in transit 2009*. Dostupné z WWW: <<http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=485>>.

11. *Grassroots*. In Wikipedia : the free encyclopedia [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, 2.2.2004, last modified on 7.6.2010 [cit. 2010-06-07]. Dostupné z WWW: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Grassroots>>.
12. KUBR, Milan. *Poslanecký mandát coby politický kapitál*. Blog.aktualne.cz [online]. 2008, [cit. 2010-07-07]. Dostupný z WWW: <<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/milan-kubr.php?itemid=3822>>.
13. MUSIL, Jiří. *Věda, společnost a politika*. Vesmír [online]. 1998, 1, [cit. 2011-03-16]. Dostupný z WWW: <<http://www.vesmir.cz/clanek/veda-spolecnost-a-politika>>.
14. PSP ČR [online]. 2008 [cit. 2011-03-30]. *Společná Česko-Slovenská Digitální Parlamentní Knihovna*. Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/028schuz/s028163.htm#r4>>.
15. Referendum v České republice. Deník CEVRO [online]. 6.11.2001, č. 7, [cit. 2010-07-01]. Dostupný z WWW: <www.cevro.cz/dwn/196854/197448_D_cs_14denik_2007_07.pdf>.
16. ROTT, Vladimír . Referendum? *Ne, ČR ještě není tak daleko*. Britské listy [online]. 20.5.2003, [cit. 2010-07-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.blisty.cz/art/14052.html>>.
17. SKOVAJSA, Marek. *Jak si vlastně stojí česká demokracie*. Lidové noviny [online]. 12.7.2008, [cit. 2010-06-07]. Dostupný z WWW: <http://www.lidovky.cz/jak-si-vlastne-stojiceskademocraciedw2/ln_noviny.asp?c=A080712_000106_ln_noviny_sko&klic=226458&mes=080712_0>.
18. STREJČEK, Ivo. Blog.idnes.cz [online]. 2010 [cit. 2010-07-01]. *Je správné vpustit do voleb internet?*. Dostupné z WWW: <<http://strejcek.blog.idnes.cz/c/144234/Je-spravne-vpustit-do-voleb-internet.html>>.
19. The Economists. 2008. *The Economist Intelligence Units Index of Democracy 2008*. [cit. 2010-06-07]. Dostupný z WWW : <<http://www.eiu.com/>>.
20. *Transparency international* [online]. 2010 [cit. 2011-03-16]. *Corruption perceptions index 2010 results*. Dostupné z WWW: <http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2010/results>.

21. Václav Klaus [online]. 2010 [cit. 2010-07-01]. *Odůvodnění vrácení zákona o krajském referendu*. Dostupné z WWW: <<http://www.klaus.cz/clanky/2537>>.
22. Věci Veřejné Politická strana [online]. 2010 [cit. 2011-03-12]. *O nás*. Dostupné z WWW: <<http://www.veciverejne.cz/o-nas.html>>.
23. *Volební programy 2010 - Referendum*. Aktualne.cz [online]. 2010, [cit. 2010-07-01]. Dostupný z WWW: <<http://wiki.aktualne.centrum.cz/volby-2010/programy/referendum/>>.
24. *Zákaz kouření v hospodách opět ve hře*. Eurozpravy.cz [online]. 2010, [cit. 2010-07-18]. Dostupný z WWW: <<http://domaci.eurozpravy.cz/politika/11286-zakaz-koureni-v-hospodach-opet-ve-hre/>>.
25. ZNOJ, Milan. 1996-2001. „*Občanská společnost*“. *Britské listy*. [cit. 2010-06-07]. Dostupný z WWW : <<http://www.blisty.cz/files/isarc/9804/19980415c.html>>
26. ČTK. 2009. *Tabákové firmy: Poslance jsem jen informovaly*. [cit. 2011-03-12]. Dostupné z www: <http://www.lidovky.cz/tabakove-firmy-poslance-jsme-jen-informovalyfa2/ln_noviny.asp?c=A090611_000009_ln_noviny_sko&klic=231969&mes=090611_0>.

9. TECHNICKÉ ÚDAJE

Počet slov: 16 691

Počet znaků včetně mezer: 115 575

Počet stran včetně příloh: 77

10. PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Přehled politického aktivismu

<i>Modus aktivismu</i>	STARÝ PARTICIPAČNÍ AKTIVISMUS	NOVÝ TRANSAKČNÍ AKTIVISMUS	NOVÝ RADIKÁLNÍ AKTIVISMUS	SEBEORGANIZACE
POČET ORGANIZOVANÝCH UDÁLOSTÍ	<i>Nizký</i>	<i>Vysoký</i>	<i>Nizký</i>	<i>Vysoký</i>
POČET ČLENŮ A/NEBO PROTESTUJÍCÍCH	<i>Vysoký</i>	<i>Nizký</i>	<i>Nizký</i>	<i>Nizký</i>
REPERTOÁR JEDNÁNÍ	<i>Petice, nenásilné demonstrace, stávky</i>	<i>Nenásilné demonstrace, petice, kulturní strategie</i>	<i>Převážně nenásilné demonstrace, nenásilné akce</i>	<i>Hlavně petice</i>
CÍLE	<i>Státní instituce, soukromé firmy</i>	<i>Státní a subnacionální instituce, veřejné mínění a firmy</i>	<i>Mezinárodní instituce a instituce jiných států, veřejné mínění, jiní aktéři</i>	<i>Národní a subnacionální instituce</i>
POŽADAVKY	<i>Materialistické</i>	<i>Postmaterialistické</i>	<i>Národní bezpečnost, proti ideologickým oponentům</i>	<i>Velmi různorodé</i>
MÍSTO	<i>Relativně centralizované, celostátní</i>	<i>Relativně centralizované</i>	<i>Nejvíce centralizované</i>	<i>Nejvíce decentralizované</i>

Zdroj: O. Císař

Příloha č. 2 – Podrobný přehled legislativního procesu Sněmovního tisku 142

Sněmovní tisk 142

Novela z. o ochraně před škodami působenými tabák. výrobky

*** POSLANECKÁ SNĚMOVNA**

* Skupina poslanců (Boris Šťastný, Olga Zubová, Jiří Carbol) předložila sněmovně návrh zákona 7. 2. 2007. Zástupce navrhovatele: Šťastný Boris a další.

Návrh zákona rozeslán poslancům jako tisk 142/0 dne 7. 2. 2007. Návrh zaslán vládě k vyjádření stanoviska 8. 2. 2007.

Vláda zaslala stanovisko 8. 3. 2007. Stanovisko vlády rozesláno poslancům 9. 3. 2007 jako tisk 142/1 (připomínky).

* **Organizační výbor** projednání návrhu zákona doporučil 14. 3. 2007 (usnesení č. 90). Určil zpravodaje: Ing. Kosta Dimitrov a navrhl přikázat k projednání výborům: Výbor pro zdravotnictví

-
- **1. Čtení** proběhlo 25. 4. 2007 na 14. schůzi. Návrh zákona přikázán k projednání výborům (usnesení č. 285).
    - Petiční výbor návrh zákona neprojednal. Projednávání zařazeno na pozvánce na jednání: č. 10 (22. května 2007)
    - Hospodářský výbor projednal návrh zákona a vydal 10. 10. 2007 usnesení doručené poslancům jako tisk 142/2 (pozměňovací návrhy).
    - Výbor pro veřejnou správu a regionální rozvoj projednal návrh zákona a vydal 21. 1. 2008 záznam z jednání doručený poslancům jako tisk 142/Z.
    - Výbor pro zdravotnictví projednal návrh zákona a vydal 25. 1. 2008 usnesení doručené poslancům jako tisk 142/3 (pozměňovací návrhy).

  - **2. Čtení**

Návrh zákona prošel obecnou rozpravou 13. 2. 2008 na 27. schůzi.
Návrh zákona prošel podrobnou rozpravou 13. 2. 2008 na 27. schůzi.
Podané pozměňovací návrhy zpracovány jako tisk 142/4, který byl rozeslán 20.2.2008.
  - **3. Čtení** proběhlo 19. 3. 2008 na 28. schůzi.

Návrh zákona vrácen do obecné rozpravy 2. čtení (hlasování č. 142, usnesení č. 707).

  - **2. Čtení**

Návrh zákona v obecné rozpravě 20. 3. 2008 na 28. schůzi vrácen výborům k novému projednání (hlasování č. 225, usnesení č. 715).

    - Výbor pro zdravotnictví projednal návrh zákona a vydal 30. 6. 2008 usnesení doručené poslancům jako tisk 142/5 (pozměňovací návrhy).
    - Hospodářský výbor projednal návrh zákona a vydal 12. 9. 2008 usnesení doručené poslancům jako tisk 142/6 (komplexní pozměňující návrh).

  - **2. Čtení**

Návrh zákona prošel obecnou rozpravou 28. 4. 2009 na 56. schůzi.
Návrh zákona prošel podrobnou rozpravou 28. 4. 2009 na 56. schůzi.
Podané pozměňovací návrhy zpracovány jako tisk 142/7, který byl rozeslán 29. 4. 2009 v 13:00.
-

- **3.Čtení** proběhlo 10. 6. 2009 na 59. schůzi.
Návrh zákona schválen (hlasování č. 147, usnesení č. 1243).
-

* SENÁT

- Poslanecká sněmovna postoupila dne 26. 6. 2009 návrh zákona Senátu jako tisk 123/0.
  - Organizační výbor dne 1. 7. 2009 stanovil garančním výborem Výbor pro zdravotnictví a sociální politiku (Božena Sekaninová) a přikázal tisk k projednání: Ústavně-právní výbor (Jaroslav Kubera).
-
- Ústavně-právní výbor projednal návrh dne 15. 7. 2009 a přijal usnesení č. 41, které bylo rozdáno jako tisk 123/2 (schvaluje).
  - Výbor pro zdravotnictví a sociální politiku projednal návrh dne 21. 7. 2009 a přijal usnesení č. 33, které bylo rozdáno jako tisk 123/1 (schvaluje).
-

Návrh projednán dne 24. 7. 2009 na 9. schůzi Senátu.

Senát návrh schválil (usnesení č. 274).

---

* PREZIDENT

- Zákon doručen prezidentovi k podepsání 4. 8. 2009.
Prezident zákon podepsal 11. 8. 2009.
- Schválený zákon doručen k podpisu premiérovi 24. 8. 2009.
- Zákon vyhlášen 4. 9. 2009 ve Sbírce zákonů v částce 91 pod číslem 305/2009 Sb.

Zdroj: PSP ČR